

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kokemuksesta kulttuurielämys

CASE: Perhepotretti – Ideasta valmiiksi teatteriesitykseksi

Kirsi Leimu

Kulttuurituotannon ko 240 op

10/2011

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kirsi Leimu	Sivumäärä 48 ja 8 liitesivua
Työn nimi Kokemuksesta kulttuurielämys. CASE: Perhepotretti – Ideasta valmiiksi teatteriesitykseksi	
Ohjaavat opettajat Minna Hautio ja Iina-Maria Piilinen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Loimaan Seudun Teatteriyhdistys Ry/Loimaan teatteri, Sari Äikää-Torkkeli	
Tiivistelmä <p>Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä seurataan Perhepotretti -teatteriesityksen valmistusprosessia alusta valmiiksi esitykseksi. Osana opinnäytetyötä opiskelija kirjoitti opinnäytetyön tilaajalle, Loimaan Teatterille, näytelmän käsikirjoituksen ja tuotti kyseessä olevan teatteriesityksen.</p> <p>Avioeroa lasten näkökulmasta käsittelevän näytelmän aineiston keräämisen tutkimusmenetelmänä käytettiin avointa kyselyä, kirjoituspyyntöä. Millaisia kokemuksia, tunteita ja ajatuksia vanhempien ero on aiheuttanut avioerolapsissa ja –nuorissa? Lisäksi opiskelija tutki myös sitä, miten yleisö kokee esityksen. Tätä seikkaa tutkittaessa menetelminä käytettiin havainnointia sekä kävijäkyselyä. Teorialtaan työ on hermeneuttisfenomenologinen.</p> <p>Kysely julkaistiin mm. Humanistisen ammattikorkeakoulun intranet HumakProssa ja Facebookissa sekä kolmessa sanomalehdessä. Tutkimuksen tavoitteena on tehdä näkyväksi tuotantoprosessin eri vaiheita ja analysoida tämänkaltaisen tuotannon erityispiirteitä sekä tuottajien että katsojien kannalta.</p> <p>Yhä useamman lapsen vanhemmat eroavat nykypäivänä. Aihetta on käsitelty mediassa, mutta lähinnä vain aikuisten näkökulmasta. Humanistisen ammattikorkeakoulun Turun kampuksen kulttuurituottaja-opiskelija, Kirsi Leimu, käsittelee avioeroa juuri lasten näkökulmasta teatterin keinoja apuna käyttäen.</p> <p>Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa aitojen kokemusten pohjalta uusi teatterinäytelmä ja -esitys. Opinnäytetyö seuraa koko prosessia, miten ns. tyhjältä, ei valmiina olevasta materiaalista, saadaan aikaiseksi valmis näytelmä ja mitä tähän prosessiin sisältyy. Näytelmä sai ensi-iltansa Loimaan Teatterissa lokakuussa 2011.</p> <p>Näytelmä oli erittäin onnistunut ja suosittu, sillä lähes jokainen esitys oli loppuunmyyty. Esityksiä järjestettiin kuusi ja näytelmän näki yhteensä 445 henkilöä. Täytettyjä palautelomakkeita palautettiin yhteensä 171 kappaletta. Opinnäytetyössä käydään läpi tutkimuksen tuloksia sekä tuotannollisesta että sisällöllisestä näkökulmasta.</p>	
Asiasanat Teatteri, näytelmä, käsikirjoitus, voimaantuminen	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Kirsi Leimu	Number of Pages 48 and 8
Title From life experience to culture experience. CASE: Perhepotretti – From idea to finished drama	
Supervisors Minna Hautio and Iina-Maria Piilinen	
Subscriber and/or Mentor Sari Äikää-Torkkeli	
<p>Abstract</p> <p>This functional thesis covers the creation process of the Perhepotretti (Family Portrait) theatre play from the beginning to the final theatre play. As a part of the thesis the student has written the manuscript and taken care of the production of the theatre play for the subscriber of the work The Theatre of Loimaa.</p> <p>The play tells about children whose parents have divorced and brings up children's perspectives in this kind of situation. The material to the manuscript was collected with open inquiry. What kind of experiences, feelings or thoughts did the parents' divorce cause to the children or youngsters? What kind of impact did the divorce have on them? The research has been done from hermeneutic and phenomenological perspective.</p> <p>The inquiry was published among other things in Humak Pro, the intranet of the HUMAK University of Applied Sciences, Facebook and in three different newspapers.</p> <p>The goal of the research is to bring up different phases of the production process and analyze the special characteristics of this type of production from both the producer's and the audience's point of view.</p> <p>These days it is more and more common for parents to divorce. This subject has been handled in the media, but mainly from the adults' point of view. Student has handled the subject of divorce in her diploma work from the children's point of view with theatre's way.</p> <p>The goal of this thesis was to produce a new theatre play which is based on real experiences of people who have experienced separation in their families. The idea in this thesis was to follow the process how to get to the finalized theatre play from an idea level and what does the process include. The play got its premiere in The Theatre of Loimaa on first of December in 2011.</p> <p>The play was a success and most of the plays were sold out. Six plays were organized and 445 people saw them. All in all 171 spectators filled the enquiry form. In the thesis the results of the study are analyzed both from the point of view of the content and the production.</p>	
Keywords Theatre, play, manuscript, empowerment	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	7
2.1 Taiteen soveltava käyttö ja voimaantuminen	7
2.2 Avioero	9
3 TUTKIMUSNÄKÖKULMA JA -MENETELMÄT	11
3.1 Hermeneuttinen näkökulma	11
3.2 Fenomenologinen näkökulma	13
3.3 Avoin kysely	14
3.4 Havainnointi	16
3.5 Palautelomake	17
4 CASE: PERHEPOTRETTI	20
4.1 Tuotantoprosessi	20
4.1.1 Loimaan Teatteri	21
4.1.2 Käsikirjoituksen työstäminen	22
4.1.3 Markkinointi	24
4.1.4 Valmistautuminen ensi-iltaan	26
4.2 Näytelmän sisältö	29
5 TULOKSET	34
5.1 Yleisön palaute	35
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	40
6.1 Kuinka kokemuksesta saadaan kulttuurielämys?	40
6.2 Miten yleisö kokee näytelmän?	42
6.3 Perhepotretin tulevaisuuden näkymät	44
LÄHTEET	46
LIITTEET	50
Liite 1. Palautelomake - Perhepotretti	49
Liite 2. Tiedote: Avioerolasten kokemuksita näytelmän käsikirjoitukseksi - aineistoa kerätään. 4.11.2010.	50
Liite 3. Perhepotretti -flyeri	51
Liite 4. Käsiohjelman kannet	52
Liite 5. Perhepotretti -juliste	53
Liite 6. Perhe kriisissä. Turun Sanomien arvio 3.10.2011	54
Liite 7. Kuvia esityksestä	56

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tutkimuskysymys on kaksiosainen: Kuinka kokemuksesta saadaan kulttuurielämys sekä miten yleisö kokee näytelmän? Kyseessä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka on luonteeltaan tapaustutkimus. Opinnäytetyöni pohjautuu teatteriesityksen valmistusprosessiin ja seuraa sitä alusta loppuun. Osana opinnäytetyötä olen toteuttanut Loimaan teatterille avioerolasten kokemuksia käsittelevän näytelmän käsikirjoituksen sekä tuottanut kyseessä olevasta käsikirjoituksesta tehdyn näytelmän. Käsikirjoitusta varten julkaisin avoimen kyselyn, tarkemmin sanottuna kirjoituspyynnön, joka oli tarkoitettu vanhempiansa avioeron kokeneille henkilöille. Lisäksi keräsin yleisöltä kommentteja ja palautetta palautelomakkeen avulla esitysten jälkeen.

Opinnäytetyöni aihe syntyi kesällä 2010, kun aloin pohtia, mistä tekisin opinnäytetyöni. Halusin sellaisen aiheen, joka olisi motivoiva koko opinnäytetyöprosessin ajan, ja joka olisi minulle jollakin tavalla läheinen. Olen ollut Loimaan teatterin aktiiviharrastaja vuosina 1998–2008. Tämän jälkeen olen ollut tuotannon avustajana Loimaalla sijaitsevassa Kertunmäen kesäteatterissa sekä tiedottajana Pöytyän kesäteatterissa.

Loimaan Teatteri on saanut viime vuosien varrella tunnettuutta vaikeiden aiheiden käsittelijänä, sillä näytelmien aiheena on ollut mm. masennus, syrjintä ja päihteet. Teatterin nuoret ovat myös kirjoittaneet näytelmiä ja ohjanneet niitä. Aloin miettiä, mikä minulle olisi sellainen, mahdollisesti läheinen aihe, josta voisi tehdä näytelmän. Omat vanhempani ovat eronneet ollessani 10-vuotias, joten itselleni kyseinen aihe on tuttu ja tuntui jo sen verran etäiseltä, että uskalsin tarttua siihen. Otin yhteyttä Loimaan Seudun Teatteriyhdistys ry:n puheenjohtaja Hannele Wiléniin ja Loimaan teatterin ohjaaja Sari Äikää-Torkkeliin ja kerroin ideastani.

Yhä useamman lapsen vanhemmat eroavat nykypäivänä. Aihetta on käsitelty mediassa, mutta lähinnä vain aikuisten näkökulmasta. Opinnäytetyötäni varten keräsin aineistoa avioerolasten kokemuksista loka-marraskuun 2010 aikana Entäs lapset? -nimisellä kirjoituspyynnöllä. Luettuani vastanneiden kertomuksia poimin niistä teemoja, jotka selvästi nousivat vastauksista esiin. Tällaisia teemoja olivat esimerkiksi van-

hempien välinen uskottomuus ja alkoholismi. Käsikirjoituksen valmistui maaliskuussa 2011 ja näytelmä sai ensi-iltansa 1.10.2011. Näytelmää esitettiin kuuden esityksen verran ja sen näki yhteensä 445 katsojaa.

Yleisölle jaettiin palautelomake esityksen käsiohjelman välissä, johon he saivat vapaasti kommentoida näytelmää. Palautelomakkeen avulla myös saatiin tietoa yleisön ikä- ja sukupuolijakaumasta, asuinpaikkakunnasta ja siitä, mistä katsojat olivat tiedon näytelmästä saaneet. Täytettyjä palautelomakkeita palautettiin 171 kappaletta. Esitysten aikana tarkkailin yleisön reaktioita ja sitä, miten he kokevat teatterilavan tapahtumat. Luonteeltaan tutkimus on hermeneuttis-fenomenologinen.

Lähteinä tässä työssä olen käyttänyt sekä kirjallisia että Internet -lähteitä. Lasten kokemukset avioerosta on nyt aiheena ajankohtainen, sillä samaa aihetta on käsitelty muun muassa myös Joensuun nuorisovaltuuston teettämässä Ero -lehdessä (2011), Kansallisteatterin Kymmenen tikkua laudalla -näytelmässä (Kansallisteatteri 2011.) sekä sivuttu Sirpa Salon 4.11.2011 tarkastettavassa väitöskirjassa Parisuhdeongelmat ja lasten psyykinen hyvinvointi: Kaksi tutkimusnäkökulmaa.

2 KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tässä kappaleessa käydään läpi opinnäytetyön kannalta keskeisiä käsitteitä ja sen teoreettista viitekehystä. Keskeisiä käsitteitä opinnäytetyön kannalta ovat taiteen soveltava käyttö, voimaantuminen ja avioero. Taiteen soveltavaa käyttöä on myös käytetty teoreettisena viitekehyksenä tässä työssä.

2.1 Taiteen soveltava käyttö ja voimaantuminen

Taiteen soveltava käyttö yhdistetään yleensä kulttuurin, terveyden sekä hyvinvoinnin yhteistyössä tekemiin projekteihin. Kulttuuritoimijan, kuten esim. teatterin tai museon, yhteistyökumppanina voi toimia muun muassa koulut, yhteisöt, yritykset ja laitokset, jotka voivat tuoda oman osaamisensa ja toimintaympäristönsä mukaan soveltavan taiteen projekteihin. (Ylös -hanke 2010.)

Taide- ja kulttuuritoiminnalla on vaikutusta hyvinvointiimme. Monet kotimaiset sekä kansainväliset tutkimukset ovat todistaneet, että taiteen tekeminen itse ja yhdessä toisten kanssa tai kulttuuritilaisuuksiin aktiivisesti osallistuminen tukee terveyttämme. (Liikanen 2010, 57.)

Onkin olemassa paljon sellaisia projekteja, joissa kulttuuritoimijat tekevät yhteistyötä esimerkiksi terveyslaitosten kanssa, jolloin ajatellaan kulttuurin tukevan hyvinvointia ja terveyttä positiivisessa mielessä. Toisaalta on myös todistettu, että kulttuuria käyttävät ja erilaisissa kulttuuritilaisuuksissa käyvät henkilöt voivat paremmin. Tästä esimerkkinä voisi mainita kasvaneet kävijämäärät teattereissa ja elokuvateattereissa taantuman aikana.

Teatteri-ilta on halpa ja helppo huvitus verrattuna kalliiseen lomamatkaan. Lomautettunakin on varaa käydä teatterissa, vaikka isommat irtiotot arjesta jäisivät tekemättä. (Kullas 2009.)

Myös Opetusministeriö on tutkinut taiteen soveltavaa käyttöä ja teettänyt aiheesta selvityksen. Selvityksessä todetaankin, että aina ei ole uskottu kulttuurin ja taiteen edistävän terveyttä.

Taide- ja kulttuuritoimijoiden mahdollisuuksiin toimia ”lääkäreinä” ja ”sosiaalityöntekijöinä” on myös epäilty. Kyseenalaista on myös käyttää taidetta tilanteissa, joissa todellista ongelmaa ei ole muuten voitu ratkaista. Toisaalta kääntäen voidaan myös todeta, että tilanteissa, joissa todellista ongelmaa ei ole voitu nähdä ja ratkaista, taide, taiteellinen toiminta tai yhteisöä tutkiva taiteellinen toiminta voivat nostaa todellisen ongelman esiin ja näin edesauttaa yksilön ja yhteisön kehitystä. (von Brandenburg 2008, 17-18.)

Näin ollen vaikeiden aiheiden tuominen esimerkiksi teatterilavalle voi auttaa ja tukea henkilöä aiheen käsittelemisessä ja pääsemään jopa traumaattisen asian yli. Perhepotretti käsittelee juuri tällaista vaikeaa aihetta, joka on voinut jättää omat merkkinsä avioeron kokeneeseen lapseen. Suoranaisesti näytelmä ei kuitenkaan ole taiteen soveltavaa käyttöä sen täydellisimmässä mielessä, sillä yleisöä ei osallisteta esimerkiksi työpajojen muodossa, eikä palautekeskustelua käydä muuten kuin palautelomakkeen muodossa. Tästä huolimatta näytelmässä on silti vahvoja voimaannuttamisen elementtejä. Juha Siitonen (1999) määrittelee voimaantumisen prosessiluonteeksi näin:

Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi: voimaa ei voi antaa toiselle. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jota ei tuota tai aiheuta toinen ihminen. Voimaantuminen on prosessi tai tapahtumasarja, jonka kannalta toimintaympäristön olosuhteet (esim. valinnanvapaus ja turvalliseksi koettu ilmapiiri) voivat olla merkityksellisiä, ja tämän vuoksi voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa (Siitonen 1999, 93.)

Ihminen ei siis voimaudu toisesta ihmisestä tai ulkoisesta pakosta, vaan muutos lähtee hänestä itsestään. Voimaantunutta ihmistä Siitonen (mt.) taas kuvaa näin:

Voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa. Hän on itse itseään määräävä ja ulkoisesta pakosta vapaa. Voimaantumisprosessissa toinen ihminen ei ole häntä voimaannuttanut, vaan hän on itse tullut voimaantuneeksi. (Siitonen 1999, 93.)

Näytelmä voi omalla tavallaan olla ihmiselle voimaannuttava kokemus, sillä hän voi saada siitä alun muutokselleen. Kuten Siitonen toteaa, toimintaympäristön olosuhteilla voi olla merkitystä voimaantumisen kannalta.

2.2 Avioero

Avioerolla tarkoitetaan sitä, kun avioliitossa oleva pariskunta purkaa avioliittonsa ja eroaa. Vuonna 2010 avioliiton solmi 29 952 paria, kun taas avioeroon päätyi 13 619 pariskuntaa. (Tilastokeskus 2011.)

Avioliitto voidaan purkaa tuomioistuimen päätöksellä (avioero). Avioeron voi saada kuuden kuukauden harkinta-ajan jälkeen tai sen jälkeen, kun puoliset ovat asuneet erillään keskeytyksellä viimeiset kaksi vuotta. Avioeroa käsiteltäessä tuomioistuin ei tutki, minkä vuoksi puoliset tai toinen puoliso vaatii avioeroa eikä myöskään puolisoitten välisiä henkilökohtaisia suhteita. (Oikeusministeriön esitteitä 2011.)

Lapsen suhtautuminen vanhempien eroon vaihtelee lapsen iän ja temperamentin, aiempien kokemusten, perheen tilanteen ja läheisiltä saadun tuen mukaan. Pieni lapsi ei osaa ilmaista ajatuksiaan tai kertoa tunteistaan erotilanteessa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011.) Avioliittolain mukaan lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen liittyvissä ristiriitatilanteissa voi sovittelija yrittää tukea ja auttaa vanhempia selvittämään asioita. (Avioliittolaki 441/1987 20§) Lisäksi on selvitettävä miten puolisoitten lasten huolto ja tapaamisoikeus olisi järjestettävä lapsen etujen kannalta parhaiten. Huollon ja tapaamisoikeuden tarkoituksena on kuitenkin turvata lapsen myönteiset ja läheiset suhteet kumpaankin vanhempaan. (Avioliittolaki 441/1987 32§) Perhepotretti-näytelmässä tuodaan teatterin keinoin ja lapsen näkökulmasta esille se: miltä lapsesta tuntuu, kun vanhemmat eroavat ja perhe hajoaa.

Päivi Lipponen ja Pirjo Wesaniemi ovat kirjoittaneet kirjan nimeltä Lapsi ja ero (2005), jota varten kirjoittajat ovat haastatelleet avioeron kokeneita lapsia. Haastatteluja on tehty 22 kappaletta ja kirjassa puheenvuoron saavat myös oman alansa asiantuntijat, kuten terapeutti Tommy Hellsten ja lastenpsykiatri Jari Sinkkonen. Kirjaa lukiessani huomasin samojen teemojen toistuvan myös kirjan kertomuksissa kuin saamissani kyselyvastauksissa. En kuitenkaan käyttänyt kirjan tarinoita näytelmän käsikirjoituk-

sessä, koska tarinat oli kerätty eri tutkimusmenetelmällä kuin omani, ja haastattelut olivat suorittaneet kirjan kirjoittajat, en minä. Kirjan johdannossa Lipponen toteaa seuraavaa:

Avioero ja avoero on mielletty aikuisten keskinäiseksi asiaksi. Kun haastattelin ihmisiä uutta Lapsi ja ero- kirjaamme varten, oikein itsekin havahduin lapsen asemaan. Useat eron kokeneet lapset kertoivat, että ”ki-reän ilmapiirin aisti kotona” tai ”isä vain muutti pois kotoa”.

Ymmärrettävästi vanhemmat olivat halunneet suojella lastaan. He olivat halunneet hoitaa eron ilman lapsia rasittavaa riitelyä. Lapsia ei ollut pidetty eroprosessin osallisina, vaikka he menettivät toisen vanhemmis-taan. Useissa haastatteluissa tämä vanhempien suhtautuminen herätti suuttumusta vielä vuosienkin päästä. (Lipponen & Wesaniemi 2005, 9)

Olen erittäin kiinnostunut kuulemaan mitä mieltä yleisö on aiheesta ja valmiista esi-tyksestä. Vaikka nykyään monet avioliitot päättyvät eroon (vuosina 2000–2010 keskimäärin 13 456 avioeroa) ja ne tuntuvat olevan hyvin tavallisia, on aihe mielestäni jollakin lailla vielä nykypäivänäkin tabu. (Tilastokeskus 2011.) Asiasta ei puhuta. Omasta kokemuksesta tiedän, että aihe on vaikea, arka ja kipeä monelle avioerolap-selle, mikä puolestaan saattaa selittää kyselyyn saamieni vastausten määrää. Ehkä jotkut eivät ole vielä valmiita käsittelemään aihetta näkyvästi.

Toivoin valmiin näytelmän olevan koskettava ja ajatuksia herättävä. Kukaan ei kui-tenkaan saanut lähteä esityksen jälkeen kotiin surullisena tai alakuloisena – näytel-män tarkoitus ei ole aiheuttaa syyllisyyttä, vaan nostaa lapsen ääni kuuluviin.

3 TUTKIMUSNÄKÖKULMAT JA -MENETELMÄT

Tapaustutkimus tutkii yhtä tiettyä tapahtumaa, prosessia, henkilöä, henkilöryhmää tai esinettä (Rautio 2011.). Tutkimukseni kohteena on näytelmän luomisprosessi, sekä se miten yleisö näytelmän kokee. Tekemäni tutkimus oli luonteeltaan hermeneuttis-fenomenologinen ja tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni käytin kirjoituspyynnön muodossa esitettyä avointa kyselyä, sekä havainnointimenetelmää ja palautelomaketta.

3.1 Hermeneuttinen menetelmä

Tutkimukseni on teoriapohjaltaan sekä hermeneuttinen että fenomenologinen. Hermeneuttisen menetelmän päämääränä on ymmärtää ihmisen toiminnan, kulttuurin, taideteoksen tai tekstin syvällinen merkitys. (Jyväskylän yliopisto 2011.) Hermeneutiikka nimitys tulee kreikan sanoista hermeneutike tekhnē, eli tulkintataito. (Karvonen 2011.)

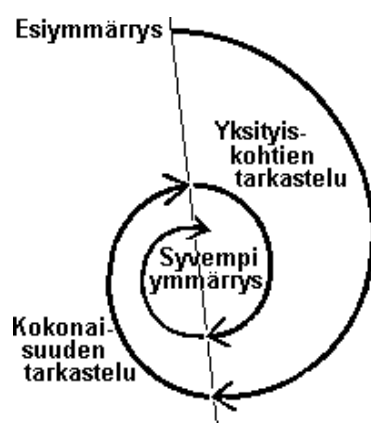
Ymmärtämiseen tähdätään systemaattisella tulkintojen tekemisen prosessilla, jota kutsutaan hermeneuttiseksi kehäksi: yksityiskohtien tulkinta vaikuttaa kokonaisuuden tulkintaan ja tutkimuskohteesta tehtyjen tulkintojen uudelleen tulkitseminen tuottaa yhä laajenevaa ymmärrystä kohteesta. Hermeneuttista analyysia yhdistetään usein muihin tulkinnallisuuteen, kokemuksellisuuteen ja merkitysten ymmärtämiseen tähtääviin analyysimenetelmiin. Analyysia voidaan esimerkiksi kuvata fenomenologis-hermeneuttiseksi, jolloin fenomenologian periaatteita yhdistetään kohteen tulkinnalliseen analyysiin. (Jyväskylän yliopisto 2011.)

Opinnäytetyöni tarkastelee teatteriesityksen kehitys- ja valmistusprosessia, eli niin sanotusti sen synnyn kaarta. Yritän työssäni ymmärtää koko esityksen syvällistä merkitystä, ja myös sitä, kuinka aikaansaatu tuote, teatteriesitys, vaikuttaa sen yleisöön. Kuinka yleisö kokee esityksen ja teatterilavan tapahtumat. Teorialtaan työ on hermeneuttinen juuri tästä syystä. Opinnäytetyöni prosessia kuvaa hyvin hermeneuttinen kehä (Kuva 1).

Näkökulmien vuorottelusta käytetään nimitystä hermeneuttinen kehä, tai "hermeneuttinen spiraali" jos halutaan korostaa sitä, että työn tarkoituksena ei ole palata alkupisteeseen vaan edetä johonkin suuntaan, nimittäin syvemmälle. Vuorottelua jatketaan, kunnes uusia oivalluksia ei enää synny.

Siinäkin tapauksessa, että taustatietojen puutteen vuoksi kohdetta ei pystytä mielekkäästi tarkastelemaan mistään ulkopuolisista näkökulmistakaan, on aina mahdollista tarkastella sitä kahdelta kannalta: vuoroin kokonaisuutena, vuoroin detaljeina, --. (Rautio 2011.)

Osana opinnäytetyötäni toteutan työn tilaajalle, Loimaan Teatterille, näytelmän käsikirjoituksen. Käsikirjoitusta kirjoittaessani minun täytyi ymmärtää kyselyyn saamieni vastausten syvällisempi merkitys ja oivaltaa sellaisiakin asioita, joita vastauksissa ei oltu suoraan kerrottu. Näytelmän hahmoja ja tarinan runkoa suunnitellessani minun tuli huolehtia siitä, että kerronta on sujuvaa hahmot toimivat loogisesti, jotta katsoja pystyy hahmottamaan esityksen kokonaisuutena.

Kuva 1: Hermeneuttinen kehä/spiraali. (Rautio 2011.)

Esiymmärryksenä, alustavana mielikuvana, sain idean opinnäytetyöni aiheesta, tutkimuksen toteutuksesta ja -menetelmästä. Yksityiskohtien tarkastelua kuvastaa työssäni tutkimusmenetelmänä käyttämäni avoin kysely, kirjoituspyyntö, ja siitä saamieni vastausten analysointi.

Kyselyn vastausten analysoinnin jälkeen rupesin kirjoittamaan näytelmän käsikirjoitusta, joka on oma kokonaisuutensa, mutta silti vain osa suurempaa kokonaisuutta – itse esityksen valmistusprosessia. Koko valmistusprosessiin liittyvä syvämpi ymmär-

rys kehittyi ja selkeni itsellenikin vasta käytyäni läpi kaikki vaiheet esiymmärryksestä syvempään ymmärrykseen.

3.2 Fenomenologinen menetelmä

Tutkimukseni on luonteeltaan myös fenomenologinen, eli havaintomenetelmää käyttävä. Teatteriesitysten aikana havainnoin yleisön reaktioita. Harvemmin henkilö itse tiedostaa esimerkiksi ilmeitään tai käden liikkeitään keskittyessään johonkin.

Fenomenologiassa subjektiivisuus ja henkilökohtaisten aistimusten, kokemusten ja elämysten pohtiminen nähdään merkityksellisenä: tieto maailmasta välittyy vain sen aistimisen ja kokemisen kautta. Suuntaus korostaa siten yksilöllistä kokemusta. - - Eräät fenomenologian suuntaukset korostavat esimerkiksi fyysistä ja ruumiillista maailman kokemista tiedon muodostuksessa. Fenomenologisessa suuntauksessa on keskeistä tutkijan avoimuus: tutkimuskohdetta pyritään lähestymään ilman ennalta määrättyjä oletuksia, määritelmiä tai teoreettista viitekehystä. (Jyväskylän yliopisto 2011.)

Olin kiinnostunut tästä menetelmästä, koska ihmisten reaktiot ja eleet saattavat niin vahvasti poiketa toisistaan. Lisäksi havainnoinnin kohteena oleva henkilön ilmeet ja eleet kertovat toisinaan paljon enemmän kuin sanat varsinkin silloin, kun henkilö ei itse tiedosta olevansa havainnoinnin kohde. Myös henkilön taustat ja koettu elämä vaikuttavat hänen reaktioihinsa. Toisille näytelmän aihe saattoi olla hyvinkin läheinen, mutta tiedän yleisön joukossa olleen myös sellaisia henkilöitä, joita avioero ei ole läheisesti koskettanut. Nämä henkilöt ovat ehkä olleet enemmänkin kiinnostuneita ja uteliaita näkemään näytelmän käsittelevän perheen tilannetta. Kuinka lähellä näytelmän tapahtumat voivat olla totuutta?

Kuten Tampereen yliopiston verkko-oppimateriaalissa todetaan, tiedonantajien määrä jää yleensä melko pieneksi. Niin tässäkin tutkimuksessa, sillä sain tekemääni kyselyyn, kirjoituspyyntöön, kuusi vastausta. Kun vastausten pituutta tai kirjoitusasua ei oltu määritelty, saamani vastaukset olivat persoonallisia ja vastaajat kertoivat kokemuksistaan juuri sen verran kuin itse halusivat.

Fenomenologisessa tutkimuksessa valitaan tutkittaviksi henkilöitä, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä ja jotka ovat halukkaita kertomaan kokemuksistaan. Tiedonantajien määrä jää yleensä melko pieneksi. -- Tutkimusaineisto voidaan kerätä esimerkiksi avoimella haastattelulla. Tällöin tutkittava voi kertoa ilmiöön liittyvistä kokemuksistaan omilla ilmaisutavoillaan, eikä haastattelija ohjaa tutkittavaa. - - Aineistonkeruussa voidaan käyttää myös tutkittavien kirjoittamia vapaamuotoisia esseitä tai muita tekstejä, myös aineistotriangulaatio on mahdollinen. Aineisto muunnetaan kuitenkin analyysia varten aina kirjoitetuksi tekstiksi. (Tampereen yliopisto 2011.)

Kielellisesti saamani vastaukset olivat eroavia toisistaan, jolloin pystyi suurin piirtein määrittelemään kirjoittajan sen hetkisen iän, vaikkei vastaaja sitä olisi erikseen vastauksessaan maininnutkaan. Koska vanhempien avioero voi olla monelle avioerolapselle arka aihe vielä monenkin vuoden jälkeen, oli anonymi kirjoituspyyntö paras vaihtoehto pyytää avioerolapsia kertomaan kokemuksistaan. Kun kyselyyn vastaaja sai nimettömästi kertoa kokemuksistaan ja purkaa ajatuksiaan, hän todennäköisesti kertoi asioista avoimemmin, kuin jos olisi liittännyt tarinan mukaan nimensä.

3.3 Avoin kysely

Keräsin näytelmän käsikirjoituksen aineistoksi materiaalia Entäs lapset? -kyselyllä. Kyselyssä pyysin vanhempiensa avioeron läpikäyneitä ihmisiä kertomaan omia kokemuksiaan, muistojaan ja tuntemuksiaan erosta. Saatuja vastauksia käsiteltiin nimettömästi ja luottamuksellisesti. Vastauksista kerättiin ideoita ja tunnelmia käsikirjoitusta varten. Valmiista esityksestä ei voinut tunnistaa kenenkään tarinaa erikseen.

Haastattelu- ja kyselytutkimuksilla täydennetään mittavaa tietoa ja päästään lähemmäksi ihmisten kokemuksia ja tulkintoja elämästään. (Bardy 2010, 39)

Kirjoituspyyntö julkaistiin lokakuussa 2010 Facebookissa Entäs lapset? -nimisessä ryhmässä sekä Humanistisen ammattikorkeakoulun intranetissä HumakProssa. Saa-dakseni mahdollisimman monta vastausta ja huomiota kyselylleni lähetin tiedotteen opinnäytetyöaiheestani ja tästä projektista myös mediallyle 4.11.2010. Tiedotteen pohjalta opinnäytetyöstäni ja sen aiheesta julkaistiin juttu Seutu- Sanomissa 11.11.2010. Lisäksi Loimaan Lehestä ja Turun Sanomista pyydettiin haastattelua. Haastattelut

ilmestyivät Loimaan Lehdessä 20.11.2010 ja Turun Sanomissa 19.11.2010. Tiedote sai median kiinnostumaan ja sain vastauksia yhteensä kuusi kappaletta.

Vastauksen kirjoituspyyntöön pystyi lähettämään joko sähköpostilla tai postitse Loimaan teatterille. Vastauksia sain loka-marraskuun aikana kuusi kappaletta, joista kaksi sain teatterille postitse. Henkilökohtaisesti toivoin saavani kymmenen vastausta, ja pohdin hetken sainko vastauksia riittävästi. Koska saatuja vastauksia käsiteltiin nimettömästi ja luottamuksellisesti, oletin näiden seikkojen alentavan kynnystä kirjoittaa ja kertoa vastaajan omista kokemuksista. Ajattelin, että päätös kyselyyn vastaamisesta helpottuisi, kun mainitsisin, ettei kenenkään vastaajan tarinaa pysty suoraan tunnistamaan valmiista näytelmästä. Saatujen vastausten määrästä voi kuitenkin päätellä aiheen olevan arka monelle avioerolapselle, vaikka vanhempien erosta olisi-kin vuosia aikaa.

Vastausten vähäinen määrä ja mahdollinen riittämättömyys oli otettu huomioon kyselyä suunniteltaessa ja eri etenemisvaihtoehtoja oli mietitty etukäteen. Pohdin, pitäisikö minun suorittaa kysely muutamalle sellaiselle tutulle henkilölle, joiden vanhempien tiedän eronneen. Toinen vaihtoehto olisi ollut pyytää esim. Loimaan lukion äidinkielen opettajaa ottamaan essee- kirjoituksen aiheeksi avioeron, tai haastatella teatterin lapsia ja nuoria, minkälaisia ajatuksia avioero heissä herättää. Toisaalta, jos kirjoittajalla ei ole omaa kokemuspohjaa aiheesta, katoaa sitä myöden myös tutkimuksen pohja ja idea käyttää todellisia kokemuksia lähdeaineistona. Lisäksi, jos vastaajat olisivat olleet alaikäisiä, olisi vastaajien vanhemmiltaan pitänyt pyytää erikseen lupa vastata kyselyyn.

Saamieni vastausten pohjalta kirjoitin näytelmälle käsikirjoituksen, jonka työnimenä oli Entäs lapset? Varsinaiseksi nimeksi muodostui myöhemmin Perhepotretti. Käsikirjoitusta kirjoittaessani totesin kuitenkin, että saamani vastaukset riittävät, sillä niistä jokaisesta nousi esiin erilaisia teemoja, kuten esim. toisen vanhemman uskottomuus ja perheväkivalta. Vastauksissa oli myös samankaltaisuuksia toisiinsa nähden. Tällaisista esimerkkienä voisi mainita muun muassa lapsen syyllisyyden tunteen vanhempien erosta sekä suuttumus toista vanhempaa kohtaan.

3.4 Havainnointi

Perhepotretti -näytelmästä järjestettiin yhteensä kuusi esitystä, joista neljässä tarkkailin yleisön reaktioita katsomossa muun yleisön joukossa sekä kerran lavan takaa. Esitysten aikana tarkkailin ja havainnoin yleisön reaktioita lavan tapahtumiin. Oli mielenkiintoista huomata esimerkiksi se, mille kohtauksille tai vuorosanoille yleisö nauroi, missä vaiheessa katsojat olivat aivan hiljaa ja millaisia ilmeitä tai eleitä yleisöllä oli esityksen aikana. Palautelomakkeistakin kävi ilmi, että yleisön joukossa koettiin monenlaisia tunteita.

Havainnoinnista voidaan kertoa tutkittaville, tai sitten jättää kertomatta. Tällöin on luonnollisestikin muistettava menettelyyn liittyvät eettiset ongelmat ja pohdittava vaikkapa osallistuvan havainnoinnin ja vakoilun eroa. (Eskola & Suoranta 1998, 100–101.)

En kertonut esitysten yleisölle etukäteen aikovani havainnoida heitä, sillä siinä tapauksessa he olisivat todennäköisesti kiinnittäneet enemmän huomiota käyttäytymiseensä. Se taas olisi vaikuttanut siihen, etten olisi saanut luotettavia tai aitoja tuloksia havainnoinnistani. Tein huomioita yleisössä olleiden suhtautumisesta esitykseen, mutta enn kuitenkaan ajattelisi vakoilleeni heitä. Kuten Hirsijärvi, Remes ja Sajavaara toteavat kirjassaan Tutki ja kirjoita (2009), havainnointi on mainio menetelmä vuorovaikutuksen tutkimuksessa kuten myös tilanteissa, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa tai nopeasti muuttuvia. Etukäteen ei ollut varmaa miten yleisö reagoisi esimerkiksi mihinkin kohtaukseen tai henkilöihin. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 2009, 213.)

Havainnoinnin suurin etu on, että sen avulla voidaan saada välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Sen avulla päästään luonnollisiin ympäristöihin. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 2009, 213.)

Käyn myöhemmin luvussa kuusi tarkemmin läpi havainnoinnista saatuja tuloksia ja erittelen sitä, miten katsojat käyttäytyivät ja reagoivat kuhunkin näytelmän kohtaukseen.

3.5 Palautelomake

Päätin toteuttaa yleisölle kävijäkyselyn palautelomakkeen muodossa. Palautelomakkeessa kysyttiin seuraavia asioita: ikää, sukupuolta, asuinpaikkakuntaa, esityspäivää, jolloin katsoja kävi katsomassa esityksen sekä mistä katsoja sai tiedon esityksestä. Lopuksi katsoja sai kertoa mielipiteensä esityksestä. Kiinnostavinta oli saada tietää, mistä yleisö oli saanut tiedon esityksestä.

Kyselytutkimuksen etuna pidetään yleensä sitä, että niiden avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto: tutkimukseen voidaan saada paljon henkilöitä ja voidaan myös kysyä monia asioita. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 2009, 195.)

Lomake jaettiin katsojille myös lippuna toimineen käsiohjelman välissä. Tähän ratkaisuun päädyttiin, jotta mahdollisimman moni kiinnittäisi palautelomakkeeseen huomiotaan. Jos lomakkeet olisivat olleet esimerkiksi teatterin kahvion pöydillä, katsojat tuskin olisivat huomanneet lomaketta yhtä hyvin, jolloin niitä ei olisi myöskään palautettu yhtä paljon. Toisaalta, koska lomake jaettiin käsiohjelman kanssa, lomakkeen piti olla tiivis ja sen avulla piti saada tarpeelliset asiat selville. Katsojien ei tosin muutenkaan voinut olettaa jäävän pitkäksi aikaa täyttämään lomaketta teatterin aulaan, mutta jos lomake olisi pidempi, suurin osa katsojista tuskin olisi jäänyt esityksen jälkeen vastaamaan siihen.

Katsojalla oli aikaa etukäteen tutustua sekä käsiohjelmiaan että palautelomakkeeseen ennen esityksen alkua, kun lippuna toimineen käsiohjelman sai lippuluukulta maksun yhteydessä. Näin ollen hän saattoi esityksen aikana keskittyä esitykseen mahdollisimman tarkasti ja muodostaa mielipiteensä näytelmästä. Esityksen loputtua katsojalla oli mahdollisuus täyttää lomake teatterin aulassa, jossa pöydille oli esillä kyniä ja palautelaatikko näkyvällä paikalla. Yhteensä täytettyjä palautelomakkeita palautettiin 171 kappaletta.

Esityspäivä	Palautetut lomakkeet
la 1.10.	40 kpl
su 2.10.	34 kpl
ti 4.10.	34 kpl
to 6.10.	25 kpl
ti 11.10.	38 kpl
pe 14.10.	0 kpl

Taulukko 1. Palautettujen lomakkeiden jakautuminen esityksittäin.

Yllä olevasta taulukosta näkee miten palautettujen lomakkeiden kokonaismäärä jakautui esityksittäin. Lomakkeita palautettiin suhteellisen tasaisesti, mutta torstain kohdalla tapahtuu pieni notkahdus. Kyseinen torstai 6.10. oli alun perin viimeinen esityspäivä, mutta yleisön pyynnöstä tiistaille 11.10. järjestettiin vielä yksi lisänäytös. Palautettujen lomakkeiden määrällistä notkahdusta on vaikea selittää torstain kohdalla, koska katsomossa oli tuolloinkin lähes täynnä. Hirsijärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan kato, eli vastaamattomuus on yksi kyselytutkimukseen liittyvistä heikkouksista. Muita heikkouksia ovat vastaajien suhtautuminen ja asenne kyselyyn, väärinkäsitysten mahdollisuus vastausvaihtoehtojen kohdalla, kuinka perehtyneitä vastaajat ovat kyselyn aiheeseen sekä hyvän lomakkeen laatiminen, joka vie tutkijalta aikaa ja vaatii tietotaitoa. (Hirsijärvi & Remes & Sajavaara 2009, 195.)

Perjantai 14.10. oli tilattu koululaisnäytös, jolloin 5.-8. luokkalaisia koululaisia tuli kolmesta eri Loimaan alueen koulusta katsomaan esitystä. Vaikka luultavasti monet koululaisista olisivat olleet taustoiltaan niin sanotusti kohderyhmää, päätimme olla jakamatta palautelomakkeita heille. Päätös tehtiin, koska osa koululaisista oli tullut paikalle linja-autolla, jolloin heillä oli esityksen jälkeen kiire palata takaisin koululle, eikä heillä näin ollen olisi ollut aikaa täyttää lomakkeita. Toinen syy oli se, että koululaisilla alkoi viikon mittainen syysloma, joten monikaan 11–15-vuotias ei todennäköisesti olisi jäänyt täyttämään lomaketta esityksen jälkeen. Harkitsimme kyselyn lähettämistä opettajille sähköpostilla, mutta siinä tapauksessa palaute olisi saatu vasta syysloman jälkeen, eikä koululaisilla olisi enää ollut tuoreessa muistissa esityksen tapahtumat. Näin ollen päätimme luopua kokonaan koululaisnäytöksestä kerättäväs-

tä palautteesta. Olisi tosin ollut mielenkiintoista tietää, mihin sen ikäiset kiinnittävät tämän kaltaisessa näytelmässä huomiota.

Tapahtunutta kuitenkin paikkasi se, että eräs loimaalainen yläaste kannustaa oppilaitaan käymään teatterissa kustantamalla osan oppilaiden lipun hinnasta. Koululla oli kerrottu tulevasta näytelmästä aamunavauksessa, ja oppilaita kehoitettu tulemaan katsomaan esitystä. Näitä oppilaita kävi aikaisemmissa esityksissä, joten myös heidän ikäluokkansa mielipiteitä saatiin kerättyä kiitettävästi. Luvussa viisi käyn tarkemmin läpi kävijäkyselyn tuloksia.

4 CASE: PERHEPOTRETTI

Tässä luvussa kerron tuotantoprosessin eri vaiheista ja avaan projektin taustoja. Kerron Loimaan Teatterista ja sen valikoitumisesta yhteistyökumppaniksi, käsikirjoituksen työstämisestä, markkinoinnista ja valmistautumisesta ensi-iltaan sekä näytelmän sisällöstä.

Projektin peruskuviossa edetään ideasta tuotantopäätökseen, suunnittelu- ja harjoitteluvaiheen kautta ensi-iltaan ja esityksiin sekä projektin päättämiseen. (Hytti 2005, 23.)

4.1 Tuotantoprosessi

Ajatus teatteriesityksestä syntyi kesällä 2010 ja hyvin pian yhteistyötahoksi varmistui Loimaan Seudun Teatteriyhdistys ry:n ylläpitämä Loimaan Teatteri. Laadimme teatteri-ilmaisun ohjaaja Sari Äikää-Torkkelin kanssa alustavan aikataulun, jonka mukaan lähdin toteuttamaan projektia. Aikataulu tosin venyi käsikirjoittamisvaiheesta lähtien, sekä omista että ohjaajan kiireistä johtuen.

Kuukausi ja vuosi	Tehtävä
Loka- marraskuu 2010	Kyselyllä kerätään lähdemateriaalia käsikirjoitusta varten
Joulukuu 2010 - maaliskuu 2011	Käsikirjoituksen työstäminen
Maalis-kesäkuu 2011.	Työryhmän kokoaminen
Elokuu 2011.	Harjoitusten aloittaminen
Elo-syyskuu 2011	Esityksen harjoittelua
Syyskuu 2011.	Esitysten ja näytelmän markkinointi
Lokakuu 2011.	Ensi-ilta ja muut esitykset

Taulukko 2. Toteutunut aikataulu

Lähdin toteuttamaan ideaa kirjoituspyynnön muodossa syksyllä 2010. Käsikirjoitusvaihe oli vaikea aloittaa, mutta vauhtiin päästyäni sain käsikirjoituksen valmiiksi maaliskuussa 2011. Näytelmän harjoitukset aloitettiin hieman myöhässä ja nopealla aikataululla elokuussa 2011, jolloin aikaa ensi-iltaan oli n. kaksi kuukautta. Kesän 2011 aikana koottu työryhmä oli kuitenkin erittäin sitoutunut projektiin, joten näytelmä saa-

tiin valmiiksi määräaikaan mennessä. Esitysten markkinointi aloitettiin syyskuussa Facebook -mainonnalla, jonka jälkeen lehdistölle lähetettiin tiedote ja ensi-ilta viikolla paikallisessa lehdessä oli mainos tulevista esityksistä.

4.1.1 Loimaan Teatteri

Loimaan Teatteri valikoitui opinnäytetyön tilaajaksi ja yhteistyökumppaniksi hyvin nopeasti saatuaani idean opinnäytetyöni aiheesta. Olen ollut Loimaan Teatterilla itse aktiiviharrastajana vuosina 1998–2008, joten Teatterin henkilökuntaa ja toimijoita oli helppo lähestyä, keskustella ideasta ja kehittää sitä eteenpäin.

Loimaan Teatteri sijaitsee tällä hetkellä Loimaalla Vesikoski-talossa, joka on ennen toiminut nahkatehtaana. Rakennuksessa on nykyisin monen eri yhdistyksen, järjestön ja yritysten toimitiloja sekä myös yksityishenkilöiden asuntoja. Näitä talosta löytyviä yhdistyksiä ja yrityksiä ovat Loimaan Teatterin lisäksi mm. Tanssistudio Flow & Go, Loimaan partiolaisten ns. kolo ja Ohjelmapalvelu Huippujuttu. Vesikoski-talossa voi harrastaa myös mm. jousiammuntaa, sählyä ja mikroautoilua. Lisäksi rakennuksessa on järjestetty erilaisia tapahtumia, kuten koirien Match Show'ta ja Big Band Weekend -konsertteja.

Itse Loimaan Teatteria edelsi vuonna 1982 Leena Salosen järjestämä luovanilmaisun kerho, eli LUIKERO, joka oli tarkoitettu ala-asteikäisille. Kerho tarvitsi kuitenkin taustatukeen ja suojelijakseen jonkin yhdistyksen, koska yksityinen henkilö ei saanut varattua Keskuskoululta (ala-aste) tiloja harjoituksia varten. Mannerheimin Lastensuojeluliiton tuli avuksi, ja kerho saikin koululta tilat käyttöönsä kerran viikossa puolentoista tunnin ajaksi kerrallaan. Kerhotoiminta kasvoi ja laajeni, joten vuonna 1987 rekisteröitiin Loimaan Seudun Teatteriyhdistys ry. Tuolloin yhdistykseen kuului 24 jäsentä. (Loimaan Teatteri 2010.)

Edelleenkin, kuten perustamisvaiheessa, näyttelijöin pääosa on nuoria ja lapsia, joten Loimaan Teatteri on profiloitunut lapsi- ja nuorisoteatteriksi, joka tekee myös aikuisten kanssa näytelmiä aikuisille. (Loimaan Teatteri 2010.)

Vesikoski-taloon muutto tapahtui uusiin, remontoituihin tiloihin syyskuussa vuonna 2001. Teatteri on aiemmin sijainnut Loimaalla mm. vuokratiloissa Heimolinnassa, junaradan läheisyydessä olevassa Asemapäällikön talossa sekä Loimaan Alastaron Mälläisissä. Loimaan teatterin ohjelmistoon kuuluu lähinnä lasten- ja nuorten tekemiä ja esittämiä näytelmiä, mutta teatterissa on myös aikuisharrastajille oma työryhmänsä. (Loimaan Teatteri 2010.)

Tavoitteena on jatkaa koulutusyhteistyötä seutukunnan oppilaitosten ja koulujen kanssa sekä palvella matkailuyrittäjiä teatterin omalla tarjonnalla. Kuitenkin Loimaan Seudun Teatteriyhdistyksen tärkein tehtävä on, sääntöjen mukaan, tarjota mahdollisuus kouluttautumiseen ilmaisutaitolajeissa omalla seutukunnalla sekä katsojien kouluttaminen teatterin kuluttajiksi. Teatteri tarjoaa paljon esityksiä lastentarhaikäisille ja muille lapsille, jotta he tottuvat käymään teatterissa jo nuorena. Oppivat sukeltamaan mielikuvitusmaailmaan ja eläytymään ja myöntelemään, sillä minkä nuorena oppii sen vanhana taitaa eikä murrosiässäkään ole vaaraa syrjäytyä kulttuurin kuluttajana. (mt.)

Vuonna 2009 Loimaan Teatterille myönnettiin Lapsenpäivä -palkinto esimerkillisestä työstä lasten taidekasvatuksessa ”joka ottaa huomioon kaiken ikäiset lapset eikä arkaile tarttua vaikeisiin yhteyksien ja sosiaalisiin teemoihin.” (Yle Turku 2009.) Kauden 2010–2011 aikana Loimaan Teatterilla oli yhteensä noin 100 harrastajaa ja kevään aikana nähtiin peräti seitsemän eri näytelmän ensi-iltaa. (Äikää-Torkkeli 2011.)

4.1.2 Käsikirjoituksen työstäminen

Kuten aiemmin mainittiin, Entäs lapset? -nimisestä kyselystä saatuja vastauksia käytettiin Perhepotretti -näytelmän käsikirjoituksessa materiaalina. Vastauksista poimittiin tiettyjä teemoja, joita kehitettiin ja jalostettiin eteenpäin käsikirjoituksessa.

Alun perin olin ajatellut pyytää Kati Seppälää kirjoittamaan Perhepotretti -näytelmän. Hän on aiemmin kirjoittanut Loimaan teatterille muun muassa Masennus ja Cabaret Red Velvet -näytelmät. Kysyinkin häneltä asiaa, mutta hän totesi olevansa liian kiireinen suunnittelemaani aikatauluun nähden. Lopulta päädyin käsikirjoittamaan näytelmän itse. Vaikka minulla ei ollut aiempaa käsikirjoituskokemusta, ajattelin asian posi-

tiivisia puolia: saisin ainakin näytelmästä sellaisen kuin olin ajatellut. Kokemattomuuteni käsikirjoittajana kuitenkin myös ahdisti, ja pitkitin käsikirjoitustyön aloittamista.

Jokaisella käsikirjoittajalla on hetkensä, jolloin teksti ei luista. Se on vääjäämätöntä. Kokenut kirjoittaja tietää pääsevänsä tästä vaiheesta yli. Säännöllinen kirjoittaminen ja rutiini helpottavat tekstin tuottamista ja laskevat aloittamiskynnystä. (Aaltonen 2003, 11.)

Aloitin käsikirjoittamisen sillä, että pohdin kuinka paljon ja millaisia hahmoja näytelmässä tulisi olemaan. Sen jälkeen kirjoitin hahmoista luonnekuvaukset, jotta pystyin luomaan hahmoista itselleni mielikuvan. Miten roolihahmot puhuivat, käyttäytyivät tai pukeutuivat? Vasta tämän jälkeen aloin hahmotella näytelmän juonta ja draamaankaarta. Lähetin kirjoittamiani kohtauksia kommentoitavaksi näytelmän ohjaajalle, Sari Äikää-Torkkelille. Hän toimi myös mentorinani käsikirjoitusprosessissa sekä opasti ja antoi muokausehdotuksia. Sain kirjoitustyön ja käsikirjoituksen valmiiksi maaliskuussa 2011 noin 1,5 kuukautta alkuperäisestä aikataulusta jäljessä.

Jouko Aaltosen (2003) mukaan kannattaa keskittyä itse kirjoitusprosessiin ja tuottamiseen, ei niinkään tuotteeseen. Kustakin työvaiheesta tulee nauttia ja ratkaista kunkin työvaiheen ongelmat yksi kerrallaan. (Aaltonen 2003, 11.)

Kesällä pohdimme ohjaajan kanssa roolijakoa. Ketkä olisivat sopivimpia henkilöitä rooleihin ja kenellä olisi resursseja olla mukana tiivistähtisessä harjoitus- sekä esitysaikataulussa. Kokosimme työryhmän kesän aikana, ja ensimmäiset lukuharjoitukset pidettiin elokuun alussa. Harjoitukset aloittaminen ajoittui elokuuhun näyttelijöiden kesälomien ja ohjaajan kiireiden vuoksi. Alusta asti oli selvää, että jokaisen työryhmän jäsenen tuli sitoutua harjoituksiin, jotta esitys saataisiin valmiiksi yhdessä päätettyyn ensi-iltaan mennessä.

Harjoitusaikaa jäi vain n. kaksi kuukautta, jonka aikana harjoituksia pidettiin keskimäärin kolme kertaa viikossa sekä pidemmät harjoitukset yhtenä viikonloppuna. Viimeisellä viikolla ennen ensi-iltaa harjoituksia pidettiin torstaita lukuun ottamatta joka ilta. Yhteensä harjoituskertoja kertyi 21 kenraaliharjoitus mukaan lukien. Esityksiä oli yhteensä kuusi 1.-14.10. välisenä aikana. Alun perin esityksiä oli päätetty pitää neljä, mutta yleisön pyynnöstä järjestettiin lisänäytös ja erikseen tilattu koululaisnäytös.

4.1.3 Markkinointi

Esitysten markkinointi päätettiin toteuttaa yksinkertaisesti ja mahdollisimman pienellä budjetilla. Markkinointi aloitettiin Facebookissa tapahtumasivun luonnilla syyskuun alussa sekä jakamalla sivua työryhmän ystäville ja Entäs lapset? – Ideasta teatteriesitykseksi -ryhmän kautta. Entäs lapset? -ryhmä puolestaan luotiin jo vuotta aiemmin opinnäytetyön ja tulevan näytelmän markkinointi- ja tiedotuskanavaksi.

Kulttuurialalla uusien markkinointimenetelmien käyttöön on yksinkertainen syy: rajalliset resurssit. Kulttuurialalla markkinoitiin ei usein kyetä suuntaamaan suuria taloudellisia panostuksia muiden kuin todella suurten toimijoiden piirissä, joten halvempien ja toimivampien markkinointi- ja promootiokeinojen käyttäminen voi olla välttämätöntä. (Parkkola 2005, 91.)

Loimaalla järjestettiin viikonlopun yli kestävät Sinua varten -messut 9 -10.9. Loimaan Teatterilla oli messuilla oma osasto, jossa jaettiin näytelmän flyereita. Olin aiemmin loppukesästä sopinut serkkuni, Sarianne Leimun kanssa, että hän piirtää käsiohjelmaa varten kansikuvan. Aikataulullisista syistä hän ei ehtinyt tehdä kuvaa valmiiksi niin, että se olisi saatu myös flyereihin ja julisteeseen. Näin ollen messuilla jaettiin punaisia flyereita, joissa oli tiedot esitysajoista, käsikirjoittajasta, ohjaajista sekä käsikirjoituksesta poimittu vuorosana ”En mä haluu mitään puolikasta perhettä.”. Kuvana oli näytelmän nimi, Perhepotretti, valokuvakehyksissä. Palautelomakkeesta saadun tiedon mukaan kolme henkilöä oli kertonut saaneensa näytelmästä tiedon messuilta. (Liite 3)

Näytelmän markkinointia varten oli myös tehtävä juliste, jota jaettaisiin paikallisiin liikkeisiin, kauppoihin, kouluihin ja kirjastoihin. Halusin julisteen näyttävän hyvältä ja taidokkaalta, en amatöörimäiseltä. Koska itselläni ei ollut tarvittavia taitoja julisteen tekemiseen, pyysin apua freelancetoimittajana toimivalta Katriina Reijoselta, joka on itsekkin Loimaan Teatterin harrastajia. Reijonen otti kuvia harjoituksissa julistetta varten perheen näyttelijöistä. Hän myös myöhemmin kuvasi pressikuvia mediaa varten.

Tuottajan pitää osata johtaa ja jakaa työtehtäviä. Omien vahvuuksien ja heikkouksien tunnistaminen ja tunnustaminen auttavat oman toimenkuvan muokkaamisessa. (Hytti 2005, 20.)

Annoin Reijoselle vapaat kädet julisteen suhteen osittain siksi, että itselläni ei ollut mitään valmista ideaa ja myös siksi, että olin kiinnostunut näkemään, mihin suuntaan hänen ajatuksensa lähtivät julisteen visuaalista ilmettä viemään. Lopputulos oli mielestäni yllättävä ja hieno. Juliste oli mielestäni hyvällä tavalla erilainen, joten se erotui edukseen kauppojen ja kirjastojen ilmoitustauluilla. Juliste löytyy opinnäytetyön liitteistä. (Liite 5)

Sain kuvan käsiohjelmaa varten kaksi viikkoa ennen ensi-iltaa. Olin antanut Sarianne Leimulle etukäteen hieman ohjeita, minkä tyyppisen kuvan halusin. Olin kuitenkin positiivisesti yllättynyt lopputuloksesta. Olin toivonut kuvaa, jossa perhekuva olisi sutuisena tai hämäränä rikkinäisessä valokuvakehyksessä. Leimu piirsi mustavalkoisen siluettikuvan, jossa näytelmän lapset seisovat vierekkäin. Kehyksissä olevaa siluettikuvaa pitelee käsissään henkilö, jonka voisi kuvitella olevan perheen vanhin tytär tai jompikumpi vanhemmista. Kuvan pitelijästä ei kuitenkaan näy kannen kuvassa kuin kädet. Kuvan pohjalta halusin käsiohjelman olevan myös pelkistetty, jolloin sen värimaailmasta tuli mustavalkoinen. (Liite 4)

Leimun piirtämä kuva päättyi siis käsiohjelman etukanteen. Etukannessa oli kuvan lisäksi näytelmän nimi, esitysajat, käsikirjoittaja ja ohjaajat. Takakanteen lisäsin osan amerikkalaisen laulajan, Pinkin, Family Portrait kappaleesta. Käsiohjelman sisäsivuilla oli kirjoittamani kiitossanat yleisölle, kyselyyn vastauksensa lähettäneille ja työryhmälle. Lisäksi sisäsivuilla oli maininta muiden Loimaan Teatterin nuorten suunnitelmista ja toteuttamista näytelmistä sekä tietysti ketkä olivat lavalla rooleissa ja projektin työryhmässä.

Kolme viikkoa ennen ensi-iltaa lähetin medialle tiedotteen (liite 2) tulevasta näytelmästä. Vielä samana päivänä saimme Turun Sanomilta tiedon, että lehden kulttuuri-toimitus aikoo lähettää kriitikon paikalle. Olimme teatterilla erittäin yllättyneitä, sillä Turun Sanomista ei ole moneen vuoteen käynyt kriitikkoa katsomassa teatterin esityksiä, vaikka oli pyydetty.

Paikallisesta Loimaan Lehdestä ei tiedotteen lähetyksen jälkeen kuulunut heti mitään, joten lähetin samaiselle toimittajalle, joka vuotta aiemmin oli tehnyt jutun Entäs lapset? -kyselystä ja avioerolasten kokemusten keruusta, suoraan sähköpostia tule-

vasta ensi-illasta. Hän ottikin yhteyttä ja tuli tekemään lehteen jutun, joka ilmestyi Loimaan Lehdessä ensi-ilta päivänä 1.10. ja Turun Sanomien arvio maanantaina 3.10.2011.

Kirjallista tiedotetta kannattaa käyttää, kun tiedotettavana on uutinen. Tiedotetta laadittaessa on syytä muistaa, että tiedottaminen on ytimekäs ja tiedotteessa tiedotetaan vain yhdestä asiasta tai tapahtumasta. (Parkkola 2005, 51.)

Alueen kouluihin oltiin suorassa yhteydessä ja markkinointiin tulevaa näytelmää lähettämällä opettajille sähköpostia. Lisäksi kouluille tarjottiin mahdollisuutta tilata koululaisnäytös ja opettajia pyydettiin ilmoittautumaan, mikäli koulusta aiottaisiin jonkin luokan tai luokka-asteen voimin osallistua näytökseen. Koululaisnäytös toteutuikin perjantaina 14.10. kolmen koulun voimin. Näytelmää katsomaan tulleet oppilaat olivat 5.-8. -luokkalaisia.

4.1.4 Valmistautuminen ensi-iltaan

Harjoitusaikataulu oli tiukka, ja harjoituksia pidettiin noin kahtena - kolmena iltana viikossa. Se vaati näyttelijöiltä ja ohjaajalta paljon aikaa ja sitoutumista projektiin. Aikataulut tuli sovittaa töissä käyvien aikuisnäyttelijöiden ja toisella paikkakunnalla opiskelevien nuorten kanssa niin, että jokainen ehti harjoituksiin.

Itse olin tuottajan ominaisuudessa paikalla lähes kaikissa harjoituksissa. Harjoituksissa toimin muun muassa kuiskaajana, apuohjaajan tuuraajana silloin kun toinen ohjaaja Pauliina Arvonen ei ollut paikalla, sekä seurasin harjoitusten ja näyttelijöiden kehitystä. Näyttelijät kysyivät myös minulta joitakin tarkennuksia roolihahmoistaan, kuten esimerkiksi hahmojen vaatetuksesta. Käsikirjoittaessani näytelmää, olin kirjoittanut kuvaukset hahmoista ja heidän luonteistaan ja kohtausten paikoista, mutta en halunnut mielikuvieni vaikuttavan liikaa näyttelijöiden ajatuksiin roolihahmoistaan.

Vaikka aluksi ohjaajan kanssa olikin puhetta, ettei minun tarvitse olla paikalla jokaisissa harjoituksissa, halusin osallistua, koska halusin olla jatkuvasti ajan tasalla esityksen etenemisestä. Olimme ohjaajan kanssa lähes päivittäin toisiimme yhteydessä

vapaa-aikanakin tekstiviestein, puhelujen ja sähköpostin välityksellä. Tässä tapauksessa olimme ohjaajan kanssa hieman eroavaisia Jukka Hytin (2005) kuvauksesta.

Suunnitteluvaiheessa teatterin henkilökunnan, tuottajan ja ohjaajan tiivis yhteistyö on keskiössä. Harjoitusvaiheen ja esityskauden aikana tiet eivät enää niin usein kohtaa. (Hytti 2005, 21.)

Lavasteisiin päästiin harjoittelemaan noin kolme viikkoa ennen esityksiä. Lavastuksen suunnittelivat Vesa Kokko sekä ohjaaja Sari Äikää-Torkkeli. Käsikirjoituksessa kohtaukset tapahtuivat monissa paikoissa, joiden lavasteiden vaihtoja olisi ollut vaikea toteuttaa, joten lavastuksessa päädyttiin todella yksinkertaiseen, helposti ja pienillä asioilla muunneltavaan ratkaisuun. Lavalla oli valkoisella kankailla päällystetty pöytä, tuolit ja sohva sekä lavan sivussa vihreällä kankaalla verhoiltu pieni jakkara ja pöytä. Paikan ja kohtauksen vaihtumista todennettiin erivärisillä verhoilla, valoilla sekä musiikilla.

Toukokuussa otin yhteyttä vanhaan ystävääni Merikerttu Mutalaan ja pyysin häntä säveltämään musiikkia näytelmän kohtausten vaihtoja varten. Hän oli heti innolla mukana projektissa ja sävelsi kesän aikana kolme kappaletta näytelmään. Mutala on myös Loimaan Teatterin kasvatteja ja hän on opiskellut Helsingin Kallion ilmaisutaidon lukiossa sekä Helsingin yliopistossa teatteritiedettä. Vuoden 2011 syksyllä Mutala aloitti musiikkiteatteriopinnot Iso-Britanniassa Falmouthin yliopistossa.

Olin ajatellut, että jokin yhtye olisi äänittänyt kappaleet, jotka olisi sitten soitettu esityksissä levyltä, mutta aika ei riittänyt yhtyeen kasaamiseen. Toisaalta Mutalta saamamme äänitteet kuulostivat pianolla soitettuna hyvältä sellaisenaankin, ja kun nuorista näyttelijöistä löytyi kaksi taitavaa pianistia, päätimme ohjaajan kanssa, että kappaleet soitettaisiin esityksissä niin sanotusti livenä. Mutalan säveltämien kappaleiden lisäksi halusin ehdottomasti mukaan Pinkin Family Portrait -kappaleen, sillä se kuvaa avioerolapsen ajatuksia ja tunteita mielestäni todella hyvin. Kappaletta ei kuitenkaan haluttu soittaa levyltä, koska se olisi ollut ristiriidassa pianolla soitettujen kappaleiden kanssa. Niinpä apuohjaaja Pauliina Arvonen sovitti ja harjoitteli yhdessä pääosan esittäjä Johanna Suokkaan kanssa oman versionsa Pinkin kappaleesta. Suokas oli aluksi ujo laulamaan ja soittamaan pianoa yleisön edessä, mutta vuolaisten kehujen myötä hänen esiintymiseensä on tullut projektin aikana lisää varmuutta.

Musiikki on muutenkin saanut erinomaista palautetta ja kappaleet loivat tunnelmaa esitykseen.

Tuottajan tulee huolehtia näytelmässä esitettävien kappaleiden ja myös muista tekijänoikeuksista. Loimaan Teatteri laskuttaa Teostolle esityksissä käyttämistään musiikkikappaleista niiden soitetun ajan mukaisesti jokaisen näytäntökauden jälkeen. Annettujen tietojen mukaan Teosto voi määritellä esityksistä laskutettavan korvauksen ja ohjata rahat esitetyn musiikin tekijöille. (Teosto 2011.) Merikerttu Mutala ei ole Teoston jäsen.

Näyttämöteosta varten sävelletyn musiikin esitysoikeuksia valvovat tavallisesti oikeudenomistajat itse. Näytelmät, musikaalit, oopperat, operetit, baletit, tanssiteokset, pantomiimit ja performanssit eivät kuulu Teoston valvontaan, kun musiikki on niihin sävellettyä ja kun teokset esitetään näyttämöesityksinä. (Teosto 2011.)

Pinkin Family Portrait -kappaleesta puhuttaessa kappaleen esittämiseen tarvitaan lupa, koska kappale soitetaan teatteriesityksessä julkisessa tapahtumassa. (Teosto 2011.) Jukka Hytin kirjoittaman Teatterituottajan oppaan (2005) mukaan musiikin tekijöiltä tai oikeuksien haltijalta on Teoston kautta pyydettävä lupa jos esityksessä soitetaan livenä eli elävänä aiemmin sävellettyä musiikkia. (Hytti 2005, 132.)

Käsitteittäjänä minulla on omat oikeuteni kirjoittamani käsikirjoituksen suhteen, sillä se joka on luonut teoksen, on tekijänoikeudet siihen. En luovuttanut oikeuksia teatterille. Tekijänoikeudet myös syntyvät samanaikaisesti teoksen kanssa ja se antaa teoksen tekijälle yksinoikeuden määrätä teoksensa käytöstä. Oikeudet säilyvät niin kauan kuin tekijä elää ja vielä 70 vuotta hänen kuolemansa jälkeenkin. Tekijänoikeudet ovat niin sanottua henkistä omaisuutta, eli ne periytyvät samalla lailla kuin muunkin omaisuus. (Suomen Näytelmäkirjailijaliitto 2011.)

Tekijänoikeuden saa itsenäisen ja omaperäisen teoksen luonut henkilö eikä teoksen rekisteröintiä tarvita. Teoksia ovat esimerkiksi käsikirjoitukset, kirjat, näytelmät, tv-ohjelmat ja elokuvat. Tieto, idea tai rakenne ei saa tekijänoikeudellista suojaa. Tekijänoikeus voi syntyä vain luonnolliselle henkilölle eli ihmiselle, ei koskaan juridiselle henkilölle, kuten yritykselle. (Suomen Näytelmäkirjailijaliitto 2011.)

Ilman tekijän lupaa teoksesta ei saa valmistaa kappaleita eikä sitä saa esittää tai julkisesti näyttää tai myydä, lainata tai vuokrata yleisölle. Teosta ei saa myöskään saattaa yleisön saataville muunneltuna, sovitettuna tai käännöksenä ilman tekijän lupaa. (mt.)

Kenraaliharjoituksissa huomasimme, että esityksessä käytettävä teatterin sähköpiano särisi, eikä sitä voinut käyttää. Omistan itse myös sähköpianon ja asun lähellä teatteria, joten kävimme hakemassa vielä ensi-iltaa edeltävänä iltana pianoni teatterille.

Esitys kuvattiin videokameralla kolmeen kertaan. Itse kuvasin kahdesti, kenraaliharjoituksen ja torstain 4.10. esityksen, sekä lavastajamme Vesa Kokko kuvasi koululaisille järjestetyn näytöksen 14.10. Myöhemmin kuvaukset editoidaan yhdeksi videoksi, jonka voi siirtää DVD -levylle. esitystä. DVD on tarkoitettu lähinnä näytelmän työryhmässä mukana olleille henkilöille muistoksi ja teatterille arkistoitavaksi, mutta siitä on myös apua, jos esitys päätetään toteuttaa tulevaisuudessa uudestaan. Tällöin DVD toimii muistinvirkistäjänä aikaisemminkin mukana olleille näyttelijöille, tai jos näyttelijät ovat vaihtuneet, he voivat ottaa mallia edeltäjistään olemassa olevan materiaalin avulla.

4.2 Näytelmän sisältö

Perhepotretti -näytelmä kertoo lukiota käyvästä Sinistä, jonka vanhempien käytös on muuttunut oudoksi ja kodin ilmapiirikin on kummallisen kireä. Esitys on todenpohjainen kuvaus siitä, miltä lapsesta tuntuu kun vanhemmat eroavat ja perhe hajoaa.

Näytelmän ohjasivat Sari Äikää-Torkkeli sekä Pauliina Arvonen, käsikirjoitti Kirsi Leimu, lavasti Vesa Kokko sekä Sari Äikää-Torkkeli ja tilaustyönä valtaosan musiikista sävelsi Merikerttu Mutala. Esitys oli noin tunnin mittainen, eikä siihen sisältynyt väliaikaa.

Näytelmässä esiintyy seitsemän henkilöä. Näytelmän keskiössä on perhe, johon kuuluvat äiti Tanja, isä Ari, 17-vuotias Sini, 15-vuotias Eetu ja 9-vuotias Milla. Perheen vanhempien välit ovat kiristyneet ja kodin ilmapiiri on muutenkin muuttunut oudoksi.

Perheen äiti on alkanut yhtäkkiä käymään useita kertoja viikossa kuntosalilla erilaisissa jumpissa isän keskittyessä enemmänkin penkkiurheiluun. Syy äidin urheiluinnostukseen selviääkin. Hänellä on toinen mies, kuntosali ohjaajana työskentelevä Ville. Onneksi päähenkilöllä, Sinillä on paras ystävänsä Maisa, joka jaksaa kuunnella Sinin huolia ja järjestää tälle myös muuta ajateltavaa.

Ensimmäisessä kohtauksessa näytetään otteita vanhempien elämästä naimisiin menosta ensimmäisen lapsen ristiäisiin still-kuvien, eli pysäytyskuvien muodossa. Vanhemmilla on ollut onnellisiakin aikoja.

Perhe valmistautuu kodin keittiössä koulu- ja työpäivään syöden aamupalaa. Äiti pakkaa jumppavaatteitaan ja hihittelee puhelimeensa tulevia tekstiviestejä. Isä kaa-taa kahvit päälleen ja kiroaa sekaisin olevaa sanomalehteä. Vanhemmat piikittelevät toisiaan lasten kuullen ja lähtevät sitten omille tahoilleen. Lapset jäävät pöydän ääreen ja toteavat keskenään huomanneensa vanhempien muuttuneen käytöksen ja jatkuvan riitelyn.

Seuraavassa kohtauksessa Sini ja Maisa juovat kahvia koulun jälkeen Sinin kotona keittiönpöydän ääressä. Sini on hieman poissaoleva ja Maisa kyselee mikä tätä vai-vaa. Sini kertoo vanhempien aamuisesta riitelmästä ja äidin yllättävästä innosta käydä kuntosalilla urheilemassa ja hänen vaatetyylinsä muutoksesta nuorekkaammaksi.

Perhe viettää iltaa kotonaan Sinin auttaessa Millaa kotitehtävien teossa isän ja Eetun katsoessa olohuoneen puolella TV:stä jääkiekko-ottelua. Äiti kulkee kodissa ympäröiinsä puhelimen kanssa pakaten samalla jumppatavaroita. Tunnelma on kireä. Milla kiukuttelee läksyjen teosta, eikä Eetu jaksaa kuunnella isän puheita peruskoulun jälkeisestä opinahjosta. Lasten poistuttua vanhemmat alkavat jälleen piikitellä toisiaan ja riidellä. Riidan aikana käy ilmi, että äidillä on toinen mies. Kohtaus päättyy siihen, että Sini menee vanhempiensa riidan väliin, kun isä meinaa lyödä äitiä.

Sini saapuu Maisan luo ja kertoo vanhempien riidasta ja mitä kotona on tapahtunut. Maisa lohduttaa Siniä ja lupaa olla puhelimella tavoitettavissa, jos Sini kaipaa myöhemmin yösijaa tai juttuseuraa.

Selvitelyään ajatuksiaan Sini palaa kotiin, jossa isä istuu keittiön pöydän ääressä Koskenkorva-pullon kanssa. Isä on selvästi humalassa. Mummo on käynyt hakemassa Millan yökylään, jotta isä saisi hieman ajatella asioita. Myös Eetu on hieman aiemmin tullut kotiin, jolle Sini käy kertomassa vanhempien riidasta. Eetu hermostuu isälle tämän väkivaltaisesta käytöksestä, ja menee puhuttelemaan tätä, mutta huomaakin isän sammuneen keittiön pöydän ääreen. Nuoret ihmettelevät milloin perheen asiat alkoivat mennä huonosti. Sini esittää pianon säestyksellä koskettavan version laulaja Pinkin kappaleesta Family Portrait. Kappaleen aikana taustalla näkyy still-kuvia, joissa vanhemmat riitelevät.

Seuraavana päivänä vanhemmat kertovat kireissä tunnelmissa lapsille eroavansa. Äiti aikoo muuttaa seuraavalla viikolla pois perheen yhteisestä kodista. Eetu on äidille vihainen lähtien pois tilanteesta, Millan esittäessä monia kysymyksiä äidin muutosyistä ja Sinin piikitellessä äitiä tämän uudesta miehestä. Äiti lohduttaa Millaa, että lapset saavat aina tulla käymään hänen luonaan kun tahtovat ja yrittää hyvittää muuttoaan Millalle lähtemällä tämän kanssa lelukauppaan. Isän ja Sinin jäädessä kahdestaan, Sini kysyy kuinka kauan isä on tiennyt tilanteesta.

Seuraavassa kohtauksessa Milla leikkii barbeilla olohuoneen sohvan selkänojan takana. Hänellä on äiti- ja isä -barbit, joita hän liikuttelee. Samaan aikaan lavalla ovat myös äidin ja isän näyttelijät, jotka esittävät Millan leikin. Leikissä äiti ja isä ovat onnellisia ja rakastuneita. Isä tuo äidille kukkia ja suklaata kotiin tullessaan, kun taas äiti on tehnyt isän lempiruokaa. Leikki kuitenkin loppuu kesken, kun oikea äiti ja isä ilmestyvät lavalle riidellen pikkulusikoiden jaosta. Sini laulaa toisen säkeistön Family Portrait -kappaleesta, jonka aikana Milla ja Eetu istuvat sohvalla still -kuvissa.

Jonkin ajan kuluttua lapset ovat ensimmäistä kertaa käymässä äidin uudella asunnolla. Äiti vaikuttaa hyvin innostuneelta ja kertoo, mitä ohjelmaa hän on järjestänyt heidän yhteiseksi viikonlopukseen. Kesken kaiken äidin puhelin soi, johon hän vastaa hihitellen. Lasten udeltua soittajasta äiti päättää kertoa, että hän on tavannut erään kuntosaliohjaajan. Lapset eivät ole kovin iloisia asian selvittyä heille.

Lapset saapuvat kotiin äidillä vietetyn viikonlopun jälkeen. Isä torkkuu sohvalla ja keittiönpöydällä on tyhjiä pulloja ja tölkkejä. Sini on tuskastunut isän käytökseen ja

rupeaa siivoamaan ja kehottaa tätä menemään suihkuun. Isä alkaa kysellä Millalta ja Eetulta viikonlopunvietosta äidin kanssa. Sini tulee kysymään isältä iltapalasta, ja tämä antaa Sinille rahaa, jotta hän voi käydä kaupassa.

Seuraavassa kohtauksessa Sini on käymässä Maisan luona. Vanhemmat asuvat nyt virallisesti erillään. Sini kertoo Maisalle ajatuksiaan vanhempien avioerosta, äidin uudesta miehestä ja uskon menetyksestä parisuhteeseen tai avioliittoon. Maisa kuitenkin kannustaa Siniä olemaan vielä luovuttamatta uskoaan, sillä eräs Sinin luokkalainen poika on pyytännyt Maisalta Sinin puhelinnumeroa ja aikeenaan pyytää Siniä treffeille.

Seuraavana viikonloppuna lapset tapaavat äidin uuden miehen, Villen, ensikertaa äidin luona. Lapset ovat Villeä kohtaan hyvin välinpitämättömiä, mikä ilmenee esimerkiksi siten, että he jättävät tämän lähes huomiotta ruokapöydässä ja vastaavat hänen kysymyksiinsä lyhyesti. Kesken ruokailun äidin puhelin soi. Soittaja on isä. Kohtauksen lopuksi Milla kaataa loput ruuastaan Villen lautaselle tämän katsoessa toiseen suuntaan.

Perhe on jälleen kokoontunut keittiönpöydän ympärille. Vanhemmat ovat kiukkuisia, sillä on selvinnyt, että Eetu on koulussa ollut mukana kiusaamassa erästä poikaa. Kohtauksessa selvitetään syitä tapahtuneelle. Eetu ja Sini kertovat vanhemmille miltä vanhempien ero ja sen jälkeinen aika on heistä tuntunut ja kuinka asiat ovat muuttuneet. Lopuksi perhe puhuu asiat selviksi. Äiti ei kuitenkaan muuta takaisin kotiin.

Sini ja Maisa istuvat ja juttelevat sohvalla viimeaikaisista tapahtumista. Sini kertoo Maisalle, että kiusaamisasia on saatu sovittua sekä sen, ettei Villekään loppujen lopuksi ollut niin kamala tai inhottava, kunhan tähän hieman tutustui. Lisäksi isäkin on löytänyt Tuula-nimisen naisystävän. Kohtauksen lopuksi Janne pyytää Siniä tekstiviestin välityksellä lähtemään treffeille ja tytöt iloitsevat, kun asiat alkavat olla hyvin.

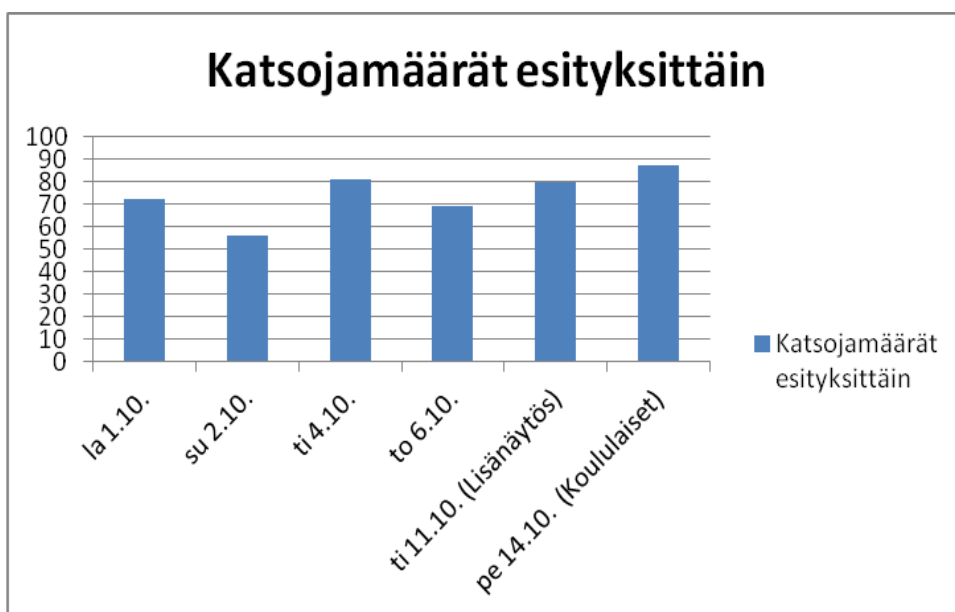
Viimeisessä kohtauksessa nähdään still-kuvia Sinin ylioppilasjuhlista, joissa ovat sekä isä uuden naisystävänsä kanssa, että äiti ja Ville.

Pinkin Family Portrait -kappaleen lisäksi kohtausten välissä soitettiin Merikerttu Mutalan säveltämiä kappaleita sähköpianolla.

Lavastus oli hyvin yksinkertainen ja pääväriykseltään valkoinen. Lavalla vasemmalla puolella oli perheen ruokapöytä ja tuoleja, vasemmalla puolella taas sohva. Aivan lavan vasemmassa reunassa oli Maisan koti, joka oli kalustettu pöydällä ja jakkaralla. Oikeassa reunassa taas oli esityksessä käytettävä sähköpiano. Perheen ruokailuryhmä oli verhoiltu valkoisella kankaalla. Valkoinen kangas heijasti hienosti esityksessä käytettyjä erivärisiä valoja, ja loi hieman symboliikkaa. Verhoiltu pöytä saattoi tuoda mieleen hääkakun tai hauta-arkun. Myös sohva oli verhoiltu valkoisella kankaalla. Perheen kodissa valkoisen värin lisäksi oli muutamia sinisiä verhoja. Äidin uutta kotia kuvattaessa lavalle vedettiin myös kaksi keltaista verhoa.

5 TULOKSET

Näytelmästä järjestettiin kuusi esitystä, joista viisi oli avoimia esityksiä, ja yksi tilattu koululaisnäytös. Alun perin esityksiä piti olla vain neljä, mutta yleisön pyynnöstä järjestettiin yksi lisänäytös. Yhteensä 445 henkeä näki esityksen sen näytäntöaikana. Lisäksi viimeisellä harjoitusviikolla teatterin lasten- ja nuortenryhmä kävivät seuraamassa harjoituksia ja kenraaliharjoituksissa oli myös harjoitusyleisö, joten esityksen näki yhteensä lähes 500 henkeä.

Kaavio 1. Katsojamäärät esityksittäin.

Minua kiinnosti saada tietää, mistä yleisö oli saanut tiedon esityksestä, minkä ikäiset henkilöt käyvät katsomassa tämänkaltaista esitystä ja mitä mieltä he olivat siitä. Saadakseni vastauksia näihin kysymyksiin, suunnittelin palautelomakkeen, joka jaettiin katsojille myös lippuna toimivan käsiohjelman välissä. Esitysten jälkeen sain 171 täytettyä palautelomaketta. Palautelomakkeista saatujen mielipiteiden lisäksi tarkkailin esityksen aikana yleisön reaktioita: mille asioille he nauroivat, taputtivat tai jopa itkivät.

5.1 Yleisön palaute

Lomakkeessa kysyttiin seuraavia perustietoja: vastaajan ikä, sukupuoli ja asuinpaikkakunta. Näillä kysymyksillä sain selville minkä ikäisiä henkilöitä näytelmä eritoten kiinnosti, mikä oli vastaajien sukupuolijakauma ja miltä alueelta henkilöt saapuivat katsomaan esitystä. Perustietojen lisäksi selvitin, minkä viidestä esityksestä vastaaja oli käynyt katsomassa, mistä lähteestä vastaaja oli saanut tiedon esityksestä ja vastaajan mielipiteen näkemästään esityksestä. Kuten toisessa luvussa mainitsin, koululaisnäytöksen oppilailta ei kerätty palautteita, joten he eivät ole tässä analyysissä mukana.

Vastaajien ikäjakauma oli kovin laaja, sillä nuorin palautelomakkeen palauttanut oli 9-vuotias, kun taas vanhin oli 89-vuotias. Vastausten perusteella kuitenkin 10–15-vuotiaiden ikäryhmä oli katsojamäärältään suurin. Tähän tulokseen todennäköisesti vaikutti se, että Loimaan Hirvikoskella sijaitsevan yläasteen, Opintien koulun, oppilaita kannustetaan käymään teatterissa koulun maksaessa osa heidän lipustaan. Muutamat tähän ikäluokkaan kuuluvat henkilöt olivatkin palautelomakkeessa kertoneet saaneensa tiedon koulusta tai opettajalta. Kyseisen koulun äidinkielen opettaja, Hannele Wilén, on myös Loimaan Teatterin hallituksen puheenjohtaja. Järjestely on omiaan kehittämään Teatterin ajatusta kouluttaa katsojia käymään teatterissa nuoresta pitäen ja näin oppia kulttuurin kuluttajiksi.

Kaavio 2. Vastaajan ikä.

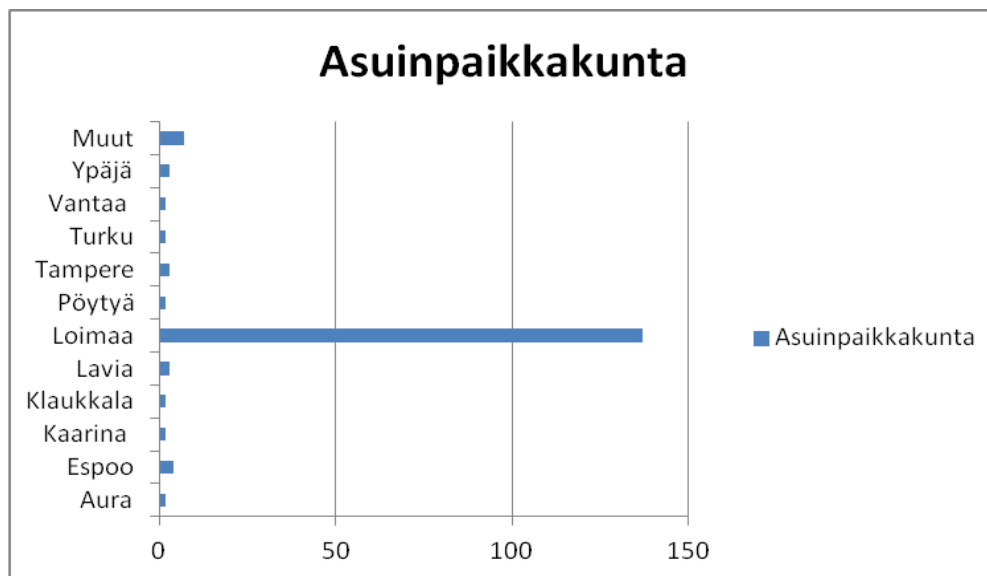
Toiseksi suurin kävijäkunta ikänsä puolesta oli yli 65-vuotiaat. He ovat eläneet lapsuutensa ja nuoruutensa sellaisena aikana, jolloin avioerot eivät ole olleet tavallisia, mikä näkyi heidän palautteissaan. Kuusi tähän ikäluokkaan kuuluvaa henkilöä totesi, että ehkä elämä on tänä päivänä nykyperheissä näytelmässä esitetyn kaltaista.

Kolmanneksi eniten ikäluokkansa edustajia löytyi 16–20-vuotiaiden ryhmästä. Osa näistä vastaajista oli teatterin harrastajanuoria, mutta myös työryhmän jäsenten ystäviä ja sisarusia.

Alle 10-vuotiaiden ryhmä on selkeästi pienin, sillä näytelmän niin sanotuksi ikärajaksi olimme asettaneet 10-vuotiaan. Sitä nuorempien suositeltiin tulevan vanhempien seurassa katsomaan esitystä. Ikäraja asetettiin, koska näytelmässä esiintyi kiroilua, alkoholin käyttöä ja lievää väkivaltaa.

Palautelomakkeeseen vastanneiden sukupuolta kysyttiin, jotta saataisiin lisätietoa palautteensa kertoneesta henkilöstä. Oli myös mielenkiintoista saada tietää, kuinka alttiita miehet ovat vastaamaan tämänkaltaisiin kyselyihin teatterissa. Ilokseni huomasin, että 171 vastanneen joukosta 34 miestä oli rohjennut antaa mielipiteensä esityksestä. He olivat myös kommentoineet esitystä enemmänkin kuin vain parilla sanalla, mikä oli mukava huomata.

Asuinpaikkakuntaa tiedusteltaessa selvisi, että suurin osa katsojista oli odotetusti Loimaan alueelta, mutta katsojia oli saapunut paikalle myös muun muassa Vantaalta, Espoosta, Tampereelta, Turusta, Kaarinasta ja Klaukkalasta. Loimaalta esitystä oli saapunut vastaajista katsomaan 137 vastaajaa. Alla olevassa kaaviossa Muut -kategoriaan olen laittanut ne paikkakunnat, jonka oli ilmoittanut kotipaikkakunnakseen vain yksi henkilö. Tällaisia paikkakuntia olivat Forssa, Huittinen, Kokemäki, Köyliö, Punkalaidun, Köyliö, Rauma ja Tukholma. Muissa mainituissa paikkakunnista katsojia oli kahdesta neljään henkeä.

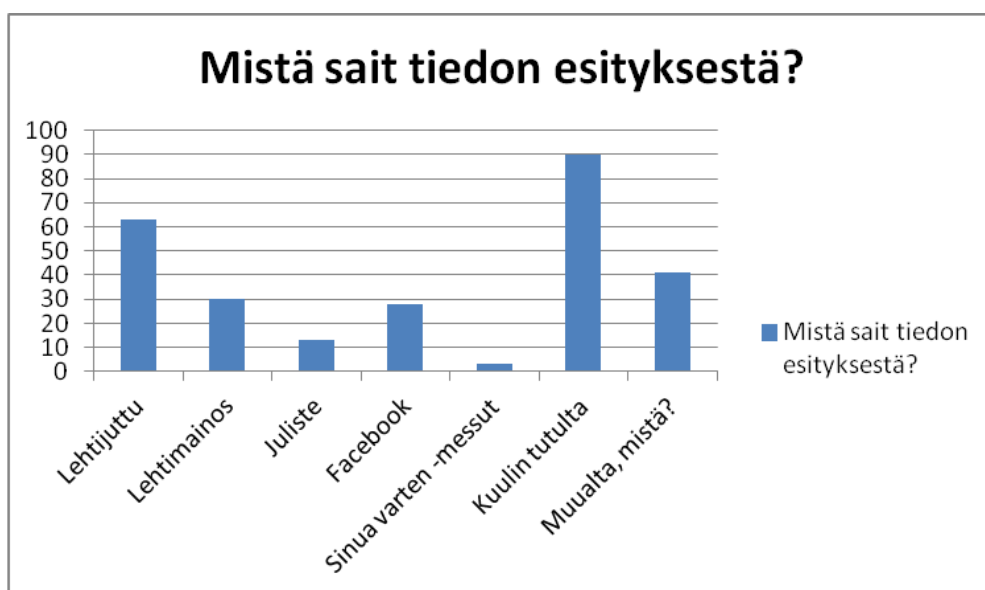
Kaavio 3. Vastaajan asuinpaikkakunta.

Minua myös kiinnosti tietää, mistä katsojat olivat saaneet tiedon esityksestä. Hieman yllättäenkin suurin osa vastaajista (90 hlö) oli kuullut esityksestä tutultaan. Tämän ehkä selittää se, että suhteellisen pienellä paikkakunnalla tieto leviääkin parhaiten niin kutsutun puskaradion kautta. Toiseksi ja neljänneksi eniten tietoa oli saatu lehti-jutuista (63 hlö) ja -mainoksista (30 hlö). Parkkolan (2005) mukaan tähän voi olla syynä sanomalehtien imago luotettavana medianä ja etenkin sanomalehtiä luetaan. (Parkkola 2005, 89.)

Kolmanneksi eniten saatiin Muualta, mistä? -vastauksia (41 hlö). Tässä kohdassa pystyi kertomaan mistä tiedon oli saanut, jollei muu vaihtoehto sopinut. Vastauksina olivat muun muassa ”tyttäreltä”, ”koulusta” tai ”opettajalta” ja ”lapseni esiintyy näytelmässä”. Jollakin tavalla vastaaja ei siis kuitenkaan ole mieltänyt läheistä henkilöä tutuksi, jolta olisi näytelmästä kuullut. Ilmeisesti tuttu on sanana sellainen, että se verrannollistetaan helposti samaa tarkoittavaksi kuin vieras -sana tai puolittu. Jos kyseessä on esimerkiksi niinkin läheinen ihminen kuin oma tytär, jolta esityksestä on kuullut, vastaaja rastittaa mieluummin Muualta, mistä? -vaihtoehdon kuin Kuulin tutulta -kohdan.

Facebook oli tavoittanut yleisön viidenneksi eniten (28 hlö), juliste (13 hlöä) kuudenneksi eniten, ja huonoiten tieto oli saavutettu Sinua varten -messuilla (3 hlö). Face-

book on mielestäni hyvä markkinoinnin väline, sillä sen kautta voi saavuttaa lyhyessä ajassa paljon muun muassa teatteriesityksistä ja -tapahtumista kiinnostuneita henkilöitä. Julisteen suhteellisen heikko luku johtuu todennäköisesti siitä, että julisteet jaettiin kauppoihin, liikkeisiin, kouluihin ja kirjastoihin vasta viikkoa ennen ensi-iltaa. Jos julisteet olisivat olleet esillä aiemmin, useampi potentiaalinen teatterikävijä olisi voinut huomata ne. Sinua varten -messuilla katsojien saavutettavuus olisi ollut parempi, jos esimerkiksi teatterin messuosaston seinillä olisi ollut julisteet tai jokin näkyvämpi maininta tulevasta esityksestä messuilla jaettujen flyerien lisäksi.

Kaavio 4. Mistä sait tiedon esityksestä?

Lomakkeita läpikäydessä huomasi, millä tavalla vastaajan ikä vaikuttaa häneen tapansa arvioida esitystä lomakkeen Vapaa sana -kohdassa. Näin laajalla katsojien ikäjakaumalla voikin olettaa palautelomakkeiden vastausten olevan hyvin moninaisia. Nuoremmat, teini-ikäiset, vastaajat olivat vastanneet hyvin lyhyesti ja pintapuolisesti, kun taas vanhemmat henkilöt olivat pohtineet esityksen antia itselleen ajoittain hyvin syvällisesti.

”Esitys oli hyvä ja todenmukainen” – Nainen 15v.

”Hyvä näytelmä!” – Nainen 16v.

”Aivan mielettömän ihana! Ajatuksia, tunteita herättävä!! Uskomatonta, että näin hieno esitys on VAIN Loimaalla, isommille lavoille kiitos!” – Nainen 26v.

”Loistava! Vauhdikas! Hienosti tuotiin eri näkökulmia esiin. Tunnin esitykseen tiivistetty hieno kokonaisuus. Vaikea aihe, joten huumori piristi mukavasti.” – Mies 31v.

Toisaalta vastauksissa näkyi myös ikäpolvien väliset erot. Alle 30-vuotiaat vastaajat kertoivat samaistuneensa näytelmän lapsihahmoihin hyvinkin paljon omien avioero-kokemustensa takia. Vanhemmat henkilöt, keskimäärin yli 55-vuotiaat, taas totesivat näytelmän todennäköisesti kuvaavan tätä päivää ja tämän päivän perheen arkea.

”Just paras! Aivan ihana! Oli tosi todentuntuinen ja täydellinen kuvaus tilanteesta!” – Nainen 16v

”Yllätti positiivisesti, hyvät näyttelijävalinnat. Kosketti henkilökohtaisesti, joten ilo ja suru vuorottelivat pitkin näytelmää. Näytelmästä jäi kuitenkin positiivinen fiilis 😊” – Nainen 37v.

”Esitys oli hyvä, loistava. On varmaan todellista.” – Mies 65v.

”Varmaan todellista elämää avioero perheissä” – Mies 66v.

Kaiken kaikkiaan lomakkeilla saatu palaute oli lähestulkoon vain positiivista. Kaksi henkilöä kertoi jopa yllättyneensä positiivisesti esityksen tasosta ja tulevansa myös toiste katsomaan Loimaan Teatterin esityksiä. Ainoat hieman negatiivissävytteiset kommentit koskivat esityksen kestoa, joka olisi voinut vastaajien mukaan olla pidempikin, ja erään henkilön mielestä näytelmä olisi voinut olla jollakin tapaa raadollisempi.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kappaleessa käyn tutkimuskysymysteni kautta läpi sitä, kuinka kokemuksesta saadaan kulttuurielämys ja miten yleisö kokee näytelmän. Lisäksi pohdin Perhepotretti -näytelmän tulevaisuuden näkymiä.

6.1 Kuinka kokemuksesta saadaan kulttuurielämys?

Kenraaliharjoituspäivänä selvisi, että ensi-ilta olisi loppuunvarattu. Muiden esitysten osalta voi myös tehdä päätelmän, että esitys oli menestys, sillä jokainen esitys oli lähes täynnä tai loppuunmyyty. Lisäesityskin järjestettiin yleisönpyynnöstä, joka sekin oli ääriään myöden täynnä. Olen kuullut, että ihmiset ovat vielä edelleen kyselleet tuleeko näytöksiä lisää. Kysyntää siis olisi, mutta tällä hetkellä ei uusia lisäesityksiä ole tulossa. Tiiviistä ja stressaavasta harjoitus- ja markkinointiaikataulusta huolimatta esitys saatiin ajallaan valmiiksi, ja näytelmä on ollut suosittu.

Koululaisnäytöksen tilaaminen kertoo mielestäni siitä, että koulu haluaa rohkaista oppilaitaan käymään teatterissa ja kuluttamaan kulttuuria. Lisäksi se voi kertoa siitäkin, että koulun mielestä esitys on aihepiiriltään koululaisille sopiva ja ehkä joillekin oppilaille ajankohtainen. Itse näytelmän aihe ei niin sanotusti kiihdy, sillä niin surullista kuin se onkin, niin kauan kuin on avioliittoja, on myös avioeroja. Näin ollen aihe on ajankohtainen aina joillekin henkilöille.

Ainoa asia, joka jäi harmittamaan, oli markkinointimateriaalin visuaalinen erilaisuus ja ristiriitaisuus toisiinsa nähden. Flyeri, juliste ja käsiohjelma erosivat toisistaan ulkoisesti huomattavasti. Tämä seikka olisi pitänyt ottaa huomioon aiemmin ja suunnitella tarkemmin markkinointimateriaalin ulkonäkö. Nyt kun jokaisesta materiaalista oli vastaamassa eri ihmiset, jokaisesta tekeleestä tuli tekijänsä näköinen. Sinua varten -harrastemessuja olisi voinut käyttää tehokkaamminkin esityksen markkinoinnissa.

Palautelomakkeen laittaminen käsiohjelman väliin puolestaan oli hyvä idea, sillä luultavasti se sai katsojat kiinnittämään lomakkeeseen enemmän huomiota, kun heillä oli

hieman aikaa tutkia sitä ennen esitystä. Lisäksi maininta siitä, että palautteesta saatua materiaalia käytetään opinnäytetyössä, uskoisin vaikuttaneen positiivisesti katsojan haluavan täyttää ja palauttaa lomakkeen.

Olen myös iloinen siitä, että omaan sellaiset verkostot, joita voin käyttää hyväkseni erilaisissa projekteissa ja tapahtumien järjestämisessä. Kutakin tuotantoa varten tuottajan pitää muistaa vanhat kontaktit, mutta rakentaa myös uusia ja näin ollen yhdistämällä niin sanotusti uutta ja vanhaa, tuottaja voi luoda kuhunkin tuotantoon sopivan verkoston. Tämänkin projektin aikana tapasin uusia ihmisiä, ja loin uusia verkostoja. Vastavuoroisesti voin tarvittaessa auttaa tuttujani oman osaamiseni ja ammattitaitoni mukaan.

Vaikka Perhepotretti- näytelmän koostamisessa ei suoranaisesti tehtykään pitkälle menevää yhteistyötä koulujen tai muiden laitosten kanssa, sen voidaan ajatella kuuluvan taiteen soveltavaan käyttöön ja olevan osa sitä, sillä näytelmä toimi avioerotilanteissa olleille keskustelun avaajana ja -välineenä, roolihahmoihin pystyi samaistumaan ja näytelmä oli myös terapeutin kokemus kyselyyn vastanneille ja myös niille katsojille, joita avioero on henkilökohtaisesti koskettanut. Nämä seikat nousivat esiin kävijäkyselyssä, joka toteutettiin palautelomakkeen muodossa.

”Koskettava tarina, pystyi käsittelemään omia kokemuksia. - - ” – Nainen 16v

”Hyvä, aidon tuntuinen esitys. Vertailua omiin kokemuksiin, kun vanhemmat erosivat.” – Nainen 21v.

”Esitys oli kaikin puolin erittäin hyvin onnistunut. Herätti tuttuja tunteita omien vanhempien erosta.” – Nainen 26v.

”Yllätti positiivisesti, hyvät näyttelijävalinnat. Kosketti henkilökohtaisesti, joten ilo ja suru vuorottelivat pitkin näytelmää. Näytelmästä jäi kuitenkin positiivinen fiilis” – Nainen 37v.

”Erinomainen!! Tunteita nostattava. Nuoret näyttelijät onnistuivat tuomaan tunteet ja ajatukset esille. Avioero lapsena ja itse eronneena koin samaistumista.” – Nainen 39v.

6.2 Miten yleisö kokee näytelmän?

Tällaisen aiheen nostaminen esiin on selvästi ollut kiinnostusta herättävää ja kysyttyä. Loppuunvaratussa ensi-illassa katsomo oli täynnä, ja oli hienoa huomata, kuinka yleisö eli näytelmän mukana ja taputti mielestään hyvän kohtauksen jälkeen. Yleisö myös nauroi ja oli vakavan hiljainenkin aiheiden ja tunnelmien vaihtuessa. Parempaa yleisöä en olisi voinut toivoa ensi-iltaan, jota katsomassa oli myös Turun Sanomien kriitikko. Harrastajateatterissa on se hyvä puoli, että juuri ensi-iltoja ovat yleensä katsomassa näyttelijöiden perhe, sukulaiset ja ystävät, jotka tietävät miten teatterissa saa ja on sopivaa käyttäytyä.

Perhepotretissa on koskettavia ja humoristisiakin tunnelmia, joihin teatterisalin ääriään myöten täyttänyt ensi-iltayleisö reagoi herkästi. On helppo uskoa, että todentuntuinen esitys puhutteli niin nuoria kuin aikuisia katsojia. (Karhu 3.10.2011.)

Teatteriharrastuksen merkitystä väitöskirjassaan tutkineen Timo Sinivuoren (2002) mukaan teatteri on erittäin käyttökelpoinen kanava elämään liittyvien ilmiöiden tutkimiseen. Teatteri voidaan nähdä myös keinona vaikuttaa ihmisten käsityksiin, asenteisiin, ajattelutapaan ja toimintaan. (Sinivuori 2002, 6.) Esitysten aikana havainnoin yleisön reaktioita ja heidän eleitään. Kuudesta esityksestä neljässä istuin katsomossa yleisön joukossa ja yhden vietin kulisseyssä lavan takana. Havainnointi tehtiin lavan takaa, koska olin sijaisena esittämässä isän uutta naisystävää. Tuona kertana yleisönä oli koululaisia. Koululaisia lukuun ottamatta esitysten yleisöt käyttäytyivät hyvin samankaltaisesti samoissa kohtauksissa.

On selvää, että myös nämä ainutkertaisten yhteisöt toimivat esitystä lukiessaan yhtenä ryhmänä. Teatteriesitys sosiaalinen tapahtumana ehdollistaa luonnollisesti voimakkaasti sekä kokemuksen että tulkinnan. (Carlson 2010, 69)

Oli myös mielenkiintoista huomata, mille asioille tai vuorosanoille katsojat nauroivat. Jotkin vuorosanat olin tarkoittanut hauskoiksi, mutta yleisö nauroi sellaisillekin puheenvuoroille, joita en ollut pitänyt esimerkiksi kohtauksen vakavamman tunnelman takia hauskoina. Tällainen vuorosana oli Sinin lausuma kommentti äidistään kohtauksessa, jossa Sini on vanhempiensa riidan jälkeen mennyt ystävänsä Maisan luo.

Sinin pohtii ääneen, että äidin kuntoilumäärästä pitäisi näkyä tuloksia, muttei äidin ”perse oo ainakaan mihinkään pienentynyt”. Tässä kohdassa moni katsoja alkoi nauraa. Muita yleisöä huvittaneita kohtauksia olivat myös Villen ensiesiintyminen, tai enemmänkin Villen roolihahmon ulkoinen olemus, sekä ruokailukohtaus äidin luona, jossa Milla kaataa loput ruuastaan Villen lautaselle jääden tästä kepposesta kiinni.

Näytelmässä oli myös surullisia ja liikuttavia kohtauksia. Tällaisia olivat esimerkiksi kohtaukset, jossa Sini kertoo Eetulle vanhempien riidasta ja äidin toisesta miehestä, vanhemmat kertovat lapsille eroavansa sekä still-kuvat, joissa Eetu ja Milla istuvat sohvalla Sinin soittaessa pianoa. Muun muassa näiden kohtausten aikana yleisö oli hyvin hiljainen ja katsomosta kuului nenän niiskutusta. Monet kertoivatkin palautelomakkeessa liikuttuneensa ja itkeneensä.

Kertomus joka sai kyyneleitä aikaan, ja miettimään asioita.” – Nainen 15v.

”Aivan loistava! Onnistuitte saamaan minut kyyneliin. Kiitos!” – Nainen 17v.

”Alun ´potretit´olivat vaikuttavia. Musiikki oli hyvä ja laulu äärimm. vaikuttava. Itkin ja nauroin. Kiitos!” – Nainen 25v.

Loistava, itkukin tuli” – Nainen 34v.

Koululaisesitys erosi muista siinä, että ennen esityksen alkua oppilaat pitivät kovaa ääntä, mutta itse esityksen aikana he olivat aivan hiljaa, eivätkä juuri reagoineet mihinkään. Villen astuminen lavalle tosin tässäkin tapauksessa sai yleisön nauramaan, mutta muuten oppilaat olivat hämmästyttävän hiljaisia. Tuon ikäisillä tosin vaikuttaa ryhmäpaine ja muiden mielipiteet niin paljon, ettei omia ajatuksia uskalleta kovin helposti tuoda julki.

Näytelmän tuottajana ja käsikirjoittajana olen erittäin tyytyväinen esityksen saamaan huomioon ja palautteeseen. Esityksestä tuli mainio käytettävissä olleeseen harjoitusaikaan nähden. Olen myös erittäin ylpeä siitä, kuinka hienoja nuoria ja aikuisia Loimaan Teatterilla on harrastajana. Heillä ei ollut mitään ongelmaa sitoutua projektiin ja heittäytyä täysillä mukaan. Oli myös hienoa nähdä nuorten näyttelijöiden kehitystä lavalla.

6.3 Perhepotretin tulevaisuuden näkymiä

Kahdessa palautelomakkeessa tuli esille idea Perhepotretti -näytelmän kehittämistä siten, että sitä voisi esittää esimerkiksi koulujen vanhempain illassa. Minusta idea oli mielenkiintoinen ja hyvä tapa jakaa vanhemmille tietoisuutta siitä, mitä lapsi voi kokea vanhempien erotilanteessa. Koska näytelmässä on jo alun perin rooli- ja rekvisiittamäärältään niin pieni, en pitäisi ajatusta aivan mahdottomana. Samalla tuotetta, itse näytelmää, niin sanotusti jalostettaisiin ja vietäisiin eteenpäin.

Jos näytelmää päätettäisiin esittää vielä teatterissa uudelleen, esityksen jälkeen voisi järjestää niin sanotun paneelikeskustelun, jossa alan asiantuntijat voisivat kertoa lapsen henkisestä hyvinvoinnista ja sen huolehtimisesta eron aikana. Lisäksi yleisö voisi esittää asiantuntijoille kysymyksiä ja näin saada keskustelua aikaiseksi.

Näiden lisäksi näytelmää voisi yrittää myydä enemmän myös yhdistyksille. Yhtenä haaveenani olisi ylittää niin sanotusti kuuluvuuden rajat ja hankkia viittomakielen tulkki tulkkaamaan esitys kuurolle yleisölle. Varmasti heidänkin joukostaan löytyy avioerolapsia ja myös eronneita vanhempia, joille tämä näytelmä voisi olla myös terapeutin kokemus ja toimia myös keskustelunavaajana. Tällaisella projektilla tuotaisiin esiin jälleen taiteen soveltavaa käyttöä.

Mikään näistä edellä mainituista ideoista ei olisi mahdoton toteuttaa. Vanhempainiltoja varten pitäisi vain ottaa kouluihin yhteyttä ja markkinoida esitystä. Kontaktithan Loimaan seudulla ovat jo olemassa valmiina. Esitystä voisi tosin markkinoida myös Loimaan alueen ulkopuolelle, jolloin tarvitaan vanhojen verkostojen apua luodaksemme uusia. Paneelikeskustelukin olisi suhteellisen yksinkertaista toteuttaa jo ole-

massa olevien kontaktien avulla. Esimerkiksi yläasteen koulukuraattorin kautta saisi varmasti mukaan myös muita alan asiantuntijoita, ja näin syntyisi jälleen uusia kontakteja vanhojen kautta. Hyvä ystäväni opiskelee viittomakielenohjaajaksi, joten hänen kauttaan voisin saada yhteyden viittomakielentulkkeihin sekä tietoa mitä kautta tavoittaa parhaiten potentiaalisen yleisön. Tulkkaus voisi olla myös jonkin kurssin suoritustapa tai työharjoittelu alan opiskelijalle, jos hän tulkkaisi useamman kuin yhden esityksen.

LÄHTEET

Aaltonen, Jouko 2007. Käsikirjoittajan työkalut. Audiovisuaalisen käsikirjoituksen tekijän opas. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Avioliittolaki 1929/234. Osa 1. 16.4.1987/411.

Bardy, Marjatta 2010. Hyvinvoinnin moniulotteisuus. Teoksessa Nelli Koivisto & Kai Lehtikainen & Riitta Pasanen-Willberg & Minna Ruusuvirta & Pasi Saukkonen & Pirita Tolvanen & Arsi Veikkolainen (toim.) Kolmannella lähteellä. Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. Kokos julkaisuja 1, 37–45.

Carlson, Marvin 2010. Teatteriyleisöt ja esityksen lukeminen. Teoksessa Pirkko Koski (toim.) Teatteriesityksen tutkiminen. Helsinki: Like.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Hirsijärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hytti, Jukka 2005. Teatterituottajan opas. Helsinki: Like.

Jyväskylän yliopisto 2011. Viitattu 17.3.2011.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/hermeneuttinen-analyysi>

Jyväskylän yliopisto 2011. Viitattu 29.10.2011.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tieteenfilosofiset-suuntaukset/fenomenologia>

Kansallisteatteri 2011. Kymmenen tikkua laudalla. Viitattu 3.11.2011.

<http://www.kansallisteatteri.fi/esitykset/kymmenen-tikkua-laudalla/>

Karhu, Annina 2011. Perhe kriisissä. Arviot. Turun Sanomat 3.10.2011.

Karvonen, Erkki 2002. Hermeneutiikka. Johdatus viestintätieteisiin. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Viitattu 17.3.2011.

<http://www.uta.fi/viesverk/johdviest/tutkhistoria/hermeneutiikka.html>

Kullas, Emilia 2009. Taantuma täyttää teatterit. Talouselämä 26.11.2009. Viitattu 2.11.2011.

<http://www.talouselama.fi/uutiset/taantuma+tayttaa+teatterit/a350492>

Liikanen, Hanna-Liisa 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Teoksessa Nelli Koivisto & Kai Lehtikainen & Riitta Pasanen-Willberg & Minna Ruusuvirta & Pasi Saukkonen & Pirita Tolvanen & Arsi Veikkolainen (toim.) Kolmannella lähteellä. Hyvinvointipalveluja kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön aloilta. Kokos julkaisuja 1, 57-66.

Lipponen, Päivi & Wesaniemi, Pirjo 2005. Lapsi ja ero. Kertomuksia lapsesta ja avioerosta. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Mannerheimin lastensuojeluliitto 2011. Vanhempainnetti. Vanhempien ero. Viitattu 2.11.2011.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kipupisteita/perheen_kriisit_ja_muutokset/vanhempien_ero/

Oikeusministeriön esitteitä. Tietoa avioliittolaista. Viitattu 2.11.2011.

<http://www.om.fi/Etusivu/Julkaisut/Esitteet/Avioliittolaki>

Parkkola, Timo 2005. Kulttuurituottajan tiedotusopas. Helsinki: Humak.

Tampereen yliopisto 1999. Tuumasta tekstiksi. Perusopas seminaari- ja opinnäytetyöntekijälle. Hoitotieteen laitos. Viitattu 30.10.2011.

<http://www.uta.fi/laitokset/hoito/wwwoppimateriaali/luku5j.html>

Rautio, Pentti. Hermeneuttinen tulkinta. Tuotetiede. Taideteollisen korkeakoulun virtuaaliyliopisto. Viitattu 17.3.2011.

http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/120_kirjallisuus.html#herm

Rautio, Pentti 2011. Tapaustutkimus. Tuotetiede. Taideteollisen korkeakoulun virtuaaliyliopisto. Viitattu 31.3.2011.

http://www.uiah.fi/virtu/materiaalit/tuotetiede/html_files/14111_totea.html

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto.

Sinivuori, Timo 2002. Teatteriharrastuksen merkitys. Teatteriharrastus motiivit ja taiteellinen oppiminen teatteriesityksen valmistusprosessissa. Väitöskirja. Kasvatustieteiden laitos. Tampereen yliopisto.

Suomen Näytelmäkirjailijaliitto 2011. Viitattu 3.11.2011.
<http://www.sunklo.fi/content.php?&id=30&mid=7>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Siviilisäädyn muutokset. Liitetaulukko 1. Avioliittojen ja avioerojen määrä vuosina 1965–2010 . Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 1.11.2011.

http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty_2010_2011-05-06_tau_001_fi.html

Teosto 2011. Näyttämöesitykset. Viitattu 30.10.2011.
http://www.teosto.fi/teosto/websivut.nsf/wpages/nayttamoesitykset.html!OpenDocument&ExpandSection=4#_Section4

Teosto 2011. Milloin tarvitset luvan? Viitattu 4.11.2011.
http://www.teosto.fi/fi/milloin_tarvitset_luvan.html

von Brandenburg, Cecilia 2008. Kulttuurin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä. Näköaloja taiteen soveltavaan käyttöön. Opetusministeriön julkaisuja 2008:12.

Yle Turku 2009. Viitattu 3.11.2011.
http://yle.fi/alueet/turku/2009/11/lastenkulttuurista_palkinto_loimaan_teatterille_1172475.html

Ylös - Ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen 2008-2010. Viitattu 1.11.2011.
<http://www.yleisotyo.fi/index.php?page=soveltava-taide>

Äikää-Torkkeli, Sari. Suullinen tiedonanto 3.11.2011.

.

LIITTEET

Liite 1. Palautelomake

PALAUTELOMAKE- Perhepotretti

Ikä: _____

Sukupuoli: ___ Nainen ___ Mies

Asuinpaikkakunta: _____

Esityspäivä, jolloin kävit katsomassa esityksen? Rastita.

___ la 1.10. ___ ti 4.10. ___ ti 11.10.

___ su 2.10. ___ to 6.10.

Mistä sait tiedon esityksestä? Voit rastittaa useammankin kohdan.

___ Lehtijutusta

___ Lehtimainoksesta

___ Julisteesta

___ Facebookista

___ Sinua varten –messuilta

___ Kuulin tutulta

___ Muualta, mistä? _____

Mitä mieltä olit esityksestä? Mitä ajatuksia se sinussa herätti?
Vapaasana. Voit tarvittaessa jatkaa lomakkeen toiselle puolelle.

Kiitos vastauksistasi! Saatuja palautteita käytetään materiaalina
Kirsi Leimun opinnäytetyössä.

Liite 2. Tiedote: Avioerolasten kokemuksista näytelmän käsikirjoitukseksi
- Aineistoa kerätään. 4.11.2010.

Tiedote
Julkaisuvapaa 4.11.2010

Avioerolasten kokemuksista näytelmän käsikirjoitukseksi – aineistoa kerätään

Yhä useamman lapsen vanhemmat eroavat nykypäivänä. Aihetta on käsitelty mediassa, mutta lähinnä vain aikuisten näkökulmasta. Humanistisen ammattikorkeakoulun Turun kampuksen kolmannen vuoden kulttuurituottajaopiskelija, **Kirsi Leimu**, kerää aineistoa avioerolasten kokemuksista opinnäytetyötään varten. Leimu on tehnyt aiheesta Entäs lapset?- nimisen kyselyn, mikä on julkaistu mm. Facebookissa samannimisessä ryhmässä.

- Haluaisin tietää lasten tai jo aikuisiksi kasvaneiden avo- tai avioerolasten kokemuksista, 21-vuotias loimaalaissyntyinen Leimu kertoo.

Saatuja vastauksia käytetään lähdemateriaalina Loimaan teatterissa syksyllä 2011 esitettävän näytelmän käsikirjoituksessa. Vastauksia käsitellään nimettömästi ja luottamuksellisesti, eikä valmiista näytelmästä voi tunnistaa kenenkään tarinaa erikseen. Tarinan pituutta ei ole määritelty ja kirjoitusasu on vapaamuotoinen. Kirjoittamisen apuna voi käyttää seuraavia kysymyksiä: Minkälaisia kokemuksia tai tuntemuksia Sinulle jäi vanhempiesi erosta? Kuinka vanha olit vanhempiesi erotessa? Oletko mielestäsi käsitellyt asian jo omalla kohdallasi loppuun? Entä vanhempiesi kanssa?

- Toivon saavani mahdollisimman monta kokemuspohjaista vastausta kyselyyn, jotta näytelmästä tulisi todenperäinen ja rehellinen kuvaus, miltä lapsesta tai nuoresta tuntuu perheen hajotessa. Tämän käsikirjoituksen ei haluta olevan pelkän mielikuvituksen varassa, Leimu toteaa.

Nimettömän vastauksen voi lähettää 30.11.2010 mennessä Loimaan teatterin sähköpostiin info@loimaanteatteri.fi tai osoitteeseen Loimaan teatteri, Vesikoski-talo, Juvantie 11, 32200 Loimaa.

Lisätietoja:

Kirsi Leimu
Kulttuurituottajaopiskelija
040- 722 8335
kirsi.leimu@humak.edu

www.loimaanteatteri.fi
www.humak.fi

Käsikirjoitus: Kirsi Leimu, Ohjaus: Sari Äikää-Torkkeli

”En mä halua mitään puolikasta perhettä.”

la 1.10 klo 18:00, su 2.10 klo 15:00

ti 4.10 klo 19:00 ja to 6.10 klo 19:00

Käsikirjoitus: Kirsi Leimu, Ohjaus: Sari Äikää-Torkkeli

”En mä halua mitään puolikasta perhettä.”

la 1.10 klo 18:00, su 2.10 klo 15:00

ti 4.10 klo 19:00 ja to 6.10 klo 19:00

Käsikirjoitus: Kirsi Leimu, ohjaus: Sari Äikää-Torkkeli

”En mä halua mitään puolikasta perhettä.”

la 1.10 klo 18:00, su 2.10 klo 15:00

ti 4.10 klo 19:00 ja to 6.10 klo 19:00

Käsikirjoitus: Kirsi Leimu, ohjaus: Sari Äikää-Torkkeli

”En mä halua mitään puolikasta perhettä.”

la 1.10 klo 18:00, su 2.10 klo 15:00

ti 4.10 klo 19:00 ja to 6.10 klo 19:00

ПЕРНЕПОТРЕТТИ

Käsikirjoitus: Kirsi Leimu

Ohjaus: Sari Äikää-Torkkeli ja Pauliina Arvonen

I don't wanna have to split the holidays
I don't want two addresses
I don't want a stepbrother anyways
And I don't want my Mommy
Have to change her last name

In our family portrait
We look pretty happy
We look pretty normal
Let's go back to that

Pink - Family Portrait

la 1.10 klo 18.00 (ensi-ilta)

su 2.10 klo 15.00

ti 4.10 klo 19.00 ja to 6.10 klo 19.00

Liite 5. Perhepotretti –juliste.

Perhepotretti

Lauantaina 1.10 klo 18.00

Sunnuntaina 2.10 klo 15.00

Tiistaina 4.10 klo 19.00

Torstaina 6.10 klo 19.00

Liput: 8€/6€.

Lippuvaraukset p. 0500 726 573.

*Todellisuuspohjainen kuvaus
siitä, miltä lapsesta tuntuu,
kun vanhemmat eroavat
ja perhe hajoaa.*

Loimaan Teatteri, Vesikoskitalo. Juvantie 11, Loimaa
Ohjaus Sari Äikää-Torkkeli & Pauliina Arvonon Käsikirjoitus Kirsi Leimu

Liite 6. Perhe kriisissä – Turun Sanomien arvio 3.10.2011.

Eetu (Lauri Lehto), Sini (Johanna Suokas) ja Milla (Jasmin Mäkilä) kalasopalla äidin (vas. Katja Kauti-Karakus) uudessa kodissa.

Perhe kriisissä

Turun Sanomat 3.10.2011 02:35:41

• Kirsi Leimu: Perhepotretti, Loimaan teatteri, ohjaus Sari Äikää-Torkkeli ja Pauliina Arvonen, lavastus Vesa Kokko ja Sari Äikää-Torkkeli, puvustus työryhmä, valot Sari Äikää-Torkkeli, ensi-ilta 1.10.

Yhtä kauan kuin avioliittoja on solmittu, on myös otettu avioeroja. 1900-luvun loppupuoliskolla avioerot ovat kuitenkin huomattavasti yleistyneet länsimaissa. Tilastot osoittavat, että puolet suomalaisista avioliitoista päättyvät nykyään eroon.

Lapsen kokemukseen erosta vaikuttavat lapsen ikä, suhde vanhempiinsa sekä se, millainen tilanne perheessä on vallinnut ennen eroa. Lapsen selviytyminen riippuu siitä, miten ero käytännössä toteutetaan ja millaiseksi perhe-elämä eron jälkeen muodostuu.

Kirsi Leimun käsikirjoittama Perhepotretti perustuu tositarinoin. Syksyllä 2010 Leimu keräsi Humanistisessa ammattikorkeakoulussa tekemäänsä opinäytetyötä varten kyselyaineistoa, jonka pohjalta hän selvitti lasten ja nuorten kokemuksia vanhempiensa avioerosta.

Aineistosta nousivat keskeisesti esiin uskottomuuden sekä liiallisen alkoholin käytön teemat, joihin parikymppinen käsikirjoittaja näytelmässään keskittyy. Tyyliltään realistisen ja klassista draaman kaarta noudattavan näytelmän henkilöt ovat psykologisesti uskottavia ja tapahtumat todentuntuksia.

Toivooa pysäytyskuuissa

Näytelmän nimi – joka viittaa **Pinkin** Family Portrait -kappaleeseen – konkretisoituu näyttelijöiden esityksen alussa ja lopussa tekemiin pysäytyskuviin, joissa havainnollistetaan perheen elämää ennen ja jälkeen vanhempien avioeron. Vaikka itse näytelmä käsittelee kriisihetkeä perheen elämässä, kuvat luovat toiveikkautta; ennen avioeroa on ollut hyvää elämää ja sitä voi olla myös avioeron jälkeen.

Perhepotretti lähestyy vanhempien avioeroa lukioikäisen Sinin (**Johanna Suokas**) näkökulmasta. Sinin äiti (**Katja Kauti-Karakus**) alkaa yhtäkkiä käyttäytyä oudosti, pukeutuu trendikkäisiin teinivaatteisiin, ravaa alvariinsa jumpissa ja ottaa jatkuvasti vastaan hymyilyttäviä tekstiviestejä. Pian syykin selviää: äiti on löytänyt uuden miehen (**Jani Hägg**). Perheen isä (**Kari Honkaniemi**) ottaa vaimonsa uskottomuuden rankasti ja hakee lohtua alkoholista.

Sini ottaa perheessä aikuisen roolin, huolehtii kodin hoidosta ja nuoremmista sisaruksistaan. Teini-ikäinen Eetu (**Lauri Lehto**) on vihainen äidille ja tämän uudelle miesystävälle ja tokaluokkalainen **Milla Jasmin Mäkilä** leikkii ”äiti”-barbiella ja ”isä”-Kenillä, että vanhemmat yhä rakastavat toisiaan.

Herkästi reagoiva yleisö

Teatteri-ilmaisun ohjaaja **Sari Äikää-Torkkelin** ja **Pauliina Arvosen** ohjaamassa esityksessä niin aikuis- kuin lapsinäyttelijätkin tekevät realistisen tyylin puitteissa uskottavaa työtä. Siniä esittävä Suokas myös laulaa varmaotteisesti ja vivahteikkaasti.

Merikettu Mutalan ja Pinkin musiikit Suokkaan ja Lehdon sähköpianolla esittämänä tehostavat tunnelmia ja rytmittävät esitystä. Kohtausten rajat on selkeästi erotettu toisistaan valojen nostoilla ja laskuilla.

Esityksen skenografinen ilme tukee realistista tyyliä, mutta esityksessä kuvattuihin ruokailutilanteisiin jäin kaipaamaan oikeaa syötävää ja juotavaa ilman lusikoinnin sekä tyhjien mukien kallistelun tilalle.

Perhepotretissa on koskettavia ja humoristisiakin tunnelmia, joihin teatterisalin ääriään myöten täyttänyt ensi-iltayleisö reagoi herkästi. On helppo uskoa, että todentuntuinen esitys puhutteli niin nuoria kuin aikuisia katsojia. Loimaan teatterin omannäköinen esitys osoittaa hienosti, miten teatteria voi käyttää työkaluna ihmiselämän vaikeiden ilmiöiden tutkimiseen.

ANNINA KARHU

Liite 7. Kuvia esityksestä.

